

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала
Макарова
Навчально науковий інститут 017 Фізична культура и спорт

Кафедра Теоретичних основ олімпійського та професійного спорту

«Допущений до захисту»
Завідувач кафедри

« » _____ 2020 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему “Застосування міжнародного досвіду управління спортивними організаціями в українському спорті”

Виконав: студент VI курсу, групи 6541

_____ Аксьонова С.О.
(підпис)

Керівник роботи

к.н, з фіз. вих. доц.

_____ Кувалдіна О.В.
(підпис)

Миколаїв – 2020 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. МІЖНАРОДНИЙ СПОРТИВНИЙ РУХ. ОРГАНІЗАЦІЙНА ПОБУДОВА ТА ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	8
1.1. Міжнародний спортивний рух. Історія та сучасні особливості.....	8
1.2. Організаційна структура і діяльність міжнародних федерацій.....	13
1.3. Міжнародні організації, які сприяють розвитку фізичного виховання....	18
РОЗДІЛ 2 МІЖНАРОДНИЙ СПОРТИВНИЙ РУХ, СПОРТ І ДЕРЖАВА.....	28
2.1. Міжнародні спортивні організації.....	28
2.2. Держава і міжнародні спортивні організації.....	31
2.3. Організації та управління сучасним спортом.....	41
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА РОЗВИТОК СПОРТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ.....	49
3.1. Створення національних структур зі спорту та їх інтеграція в міжнародний спортивний рух.....	49
3.2. Федерації і професійні клуби їх становлення та розвиток.....	52
3.3. Застосування Європейського досвіду професійного спорту в Україні....	61
ВИСНОВКИ.....	74
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.....	78

INTRODUCTION

The urgency of the topic of this master's thesis is due to the fact that one of the most interesting problems in management is the study of the organizational structure and activities of international sports organizations in order to use the information received in practical activities in Ukraine.

In a situation where Ukraine became an equal member of various international sports associations, representing its teams in the Olympic Games, the World and European Championships, and other competitions, future experts should know about which organizations have the status of international sports, from which their target guidelines and functional areas.

Knowledge gained from the study of the experience of developed countries, the international sports movement at the present stage, as well as the structural construction and activities of the largest international sports organizations and the application of these knowledge in Ukraine.

The urgency of the submitted issues is confirmed by numerous studies that took place not only in our country, but also around the world.

Among the most prominent scholars on this subject are R. Barny, P. Cuberthen, F. Taylor, F. Gilbert, L. Gilbert, G. Gant, A. Fayyol, L. Urwick, M. Fallit, as well as the indigenous B N. Platonov, S. Bubka, M. Bulatova, M. Pavlik, M. Drahomanov, M. Ziber, S. Podoliansky, M. Tugan-Baranovsky, I. Vernadsky, M. Volsky, G. Tsekhanovsky, K. Vobliy, T. Vinarovsky, V. Bander, I. Koropetsky and others.

Modern society can not function successfully if it does not form various types of organizations - industrial, trade, cultural institutions, education, sports and sports organizations (sports schools, sports federations, sports centers, etc.).

Relationship of work with scientific programs, plans, themes. The qualification work was performed on the plans of the research department of the Department of Management of the Faculty of Economics of the NUS and the Department of Theoretical Foundations of Olympic and Professional Sports (No. 0115U001493).

Purpose and tasks of the research. The purpose of this work is to study the forms and types of organizational building of international sports organizations and their application in the management of the field of physical education and sports of Ukraine.

The objectives of the research are following provisions:

- International Sports Movement. History and modern features.
- Organizational structure and activities of international federations.
- International organizations that promote the development of physical education
- State and international sports organizations
- Organization and management of modern sports.
- International organizations that promote the development of physical education

- Creation of national sports structures and their integration into the international sports movement
- Federation and professional clubs of their becoming development.
- Application of the European experience of professional sports in Ukraine

The object of the study is organizational building and the activities of international sports organizations.

The subject of the study is the international sport movement, its organizational structure and structure.

Research methods. The work is based on the modern organizational structure of the international sports movement. The researches carried out in the work are based on scientific concepts and theoretical achievements of the domestic and foreign scientists. Methods of comparison, analysis and synthesis were used in this work.

The information base of the study is the legislative acts of Ukraine, normative legal documents, scientific papers by leading researchers, publications in periodicals.

Scientific novel:

a) the concepts of management theory of international sports organizations are investigated according to modern realities.

b) have further developed the proposal for a proven management system in the industry.

The practical value of the results. The obtained results of the study in the master's work make it possible to improve the system of management of the field of physical education and sports, as well as applied in the training of specialists in the field.

Approbation of the results of the master's work. The results of the qualification work were oprelated at the IV international scientific and practical conference "Priority directions of science and technology development". (Kyiv city in 2020)

Publications. The results of the qualification work are published in 2 articles and materials of scientific and practical conferences.

The volume and structure of qualification work. The qualifying work is outlined on 80 novices and consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of sources used, contains 2 drawings, and 4 tables.

ВСТУП

Актуальність теми даної магістерської роботи обумовлена тим, що однією з найбільш цікавих проблем в менеджменті є вивчення організаційної побудови та діяльності міжнародних спортивних організацій з метою застосування отриманої інформації в практичній діяльності на Україні.

В умовах, коли Україна стала рівноправним членом різних міжнародних спортивних об'єднань, репрезентує свої команди в Олімпійських іграх, чемпіонатах Світу і Європи, інших змаганнях майбутні фахівці повинні знати про те, які організації мають статус міжнародних спортивних, з чого складаються їх цільові настанови та функціональні області.

Знання отримані при вивченні досвіду розвинутих країн, міжнародного спортивного руху на сучасному етапі, а також структурну побудову та діяльність найбільших міжнародних спортивних організацій та застосування цих знань в Україні.

Актуальність поданої проблематики підтверджуються численними дослідженнями, що мали місце не тільки в нашій країні, а і по всьому світі.

До найбільш відомих зарубжних дослідників з цього питання можна віднести Р.Барні, П.Кубертен, Ф.Тейлора, Ф.Гілберт, Л.Гілберт, Г.Гант, А.Файоль, Л.Урвік, М.Фолліт, а також відчизняних В.Н.Платонов, С.Бубка, М.Булатова, М.Павлик, М.Драгоманов, М.Зібер, С.Подольський, М.Туган-Барановський, І.Вернадський, М.Вольський, Г. Цехановський, К.Воблий, Т.Вайнаровський, В.Бандера, І.Коропецький та інші.

Сучасне суспільство не може успішно функціонувати, якщо не буде утворювати різноманітні види організацій – промислові, торгівельні, заклади культури, освіти, організації фізкультурно-спортивного спрямування (спортивні школи, спортивні федерації, спортивно-оздоровчі центри та ін.).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана за планами науково-дослідної роботи

кафедри Менеджмента Факультету економіки моря НУК та кафедри Теоретичних основ олімпійського та професійного спорту (за № 0115U001493).

Мета і завдання дослідження. Метою данної роботи є дослідження форм і видів організаційної побудови міжнародних спортивних організацій та їх застосування в управлінні сферою фізичного виховання і спорту України.

Задачами дослідження є наступні положення:

- Міжнародний спортивний рух. Історія та сучасні особливості.
- Організаційна структура і діяльність міжнародних федерацій.
- Міжнародні організації, які сприяють розвитку фізичного виховання
- Держава і міжнародні спортивні організації
- Організації та управління сучасним спортом.
- Міжнародні організації, які сприяють розвитку фізичного виховання
- Створення національних структур з спорту та їх інтеграція в

міжнародний спортивний рух

- Федерації і професійні клуби їх становлення та розвиток.
- Застосування Європейського досвіду професійного спорту в Україні

Об'єктом дослідження є організаційна побудова та діяльність міжнародних спортивних організацій.

Предметом дослідження є міжнародний спортивний рух його організаційна структура та побудова.

Методи дослідження. Робота спирається на сучасну організаційну побудову міжнародного спортивного руху. Здійснені дослідження в роботі спираються на наукові концепції та теоретичні досягнення відчизняних та зарубіжних вчених. У роботі були застосовані методи порівняння, аналізу та синтезу.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти України, нормативно правові документи наукові праці провідних дослідників, публікації в періодичних виданнях.

Наукова новизна:

- а) досліджено концепції теорії управління міжнародними спортивними організаціями відповідно до сучасних реалій.
- б) набули подальшого розвитку пропозиції щодо запропонованої системи управління в галузі.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати дослідження у магістерській роботі дають можливість вдосконалити систему управління сферою фізичного виховання і спорту, а також застосовані у підготовці спеціалістів в галузі.

Апробація результатів магістерської роботи. Результати кваліфікаційної роботи було оприлюднено на IV Міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритетні напрями розвитку науки і технологій». (м. Київ 2020 р.)

Публікації. Результати кваліфікаційної роботи опубліковано в 2 статтях та матеріалах науково-практичної конференції.

Обсяг та структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота викладена на 80 сторінках та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, містить 2 малюнки, та 4 таблиці.

РОЗДІЛ 1. МІЖНАРОДНИЙ СПОРТИВНИЙ РУХ. ОРГАНІЗАЦІЙНА ПОБУДОВА ТА ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

1.1. Міжнародний спортивний рух. Історія та сучасні особливості.

Вивчаючи різні аспекти управління сферою фізичного виховання і спорту, недоцільно обійти увагою міжнародний спортивний рух. В умовах, коли Україна стала рівноправним членом різних міжнародних спортивних об'єднань, репрезентує свої команди в Олімпійських іграх, чемпіонатах Світу і Європи, інших змаганнях майбутні фахівці повинні знати про те, які організації мають статус міжнародних спортивних, з чого складаються їх цільові настанови та функціональні області.

Знання отримані при вивченні досвіду розвинутих країн, міжнародного спортивного руху на сучасному етапі, а також структурну побудову та діяльність найбільших міжнародних спортивних організацій та застосування цих знань в Україні.

Міжнародний спортивний рух зародився в кінці XIX на початку XX століття. Причини його виникнення саме у цей історичний період є багаточисельними. Назвемо дві найбільш вагомі:

- розвиток спорту в країнах світу;
- розвиток міжнародних зв'язків між країнами (економічних, політичних, культурних, наукових та ін.)

Саме в цей час на базі окремих національних спортивних союзів та організацій почали утворюватись перші міжнародні спортивні об'єднання, тобто федерації з видів спорту: гімнастики - у 1881 р., веслування - у 1892 р., ковзанярського спорту - у 1892 р., велоспорту - 180 у 1900 р. та ін. У 1894 році було засновано Міжнародний олімпійський комітет [1, 10, 12, 17].

Сучасний міжнародний спортивний рух налічує більше 300 організацій. Жоден вид людської діяльності не має такої кількості міжнародних організацій, що свідчить про розповсюдженість та популярність занять фізичним вихованням, спортом, рекреацією в країнах світу.

Слід зазначити, що незважаючи на таку велику чисельність міжнародних організацій у міжнародному спортивному русі відсутній єдиний, об'єднуючий та керівний центр. Міжнародні, спортивні об'єднання працюють у більшості випадків автономно, не підпорядковуючись будь-якому всесвітньому органу.

Таким чином, міжнародний спортивний рух організаційно не являє собою єдиного цілого. Він не є системою.

Частина організацій керується у своїй діяльності загальними цілями та завданнями (наприклад, міжнародні федерації з видів спорту), інші - не зв'язані спільними статутними положеннями та правилами.

Усі міжнародні спортивні об'єднання відносяться до категорії неурядових, тобто громадських організацій. Членами їх є національні і спортивні організації, в деяких випадках - міжнародні об'єднання (наприклад, асамблея міжнародних спортивних федерацій), а також окремі особи.

Сучасність внесла значні корективи у міжнародний рух стосовно професійного спорту. Відбулася ґрунтовна переоцінка його ролі та місця в сучасному суспільстві.

У зв'язку зі створенням міжнародних спортивних організацій у професійному спорті та допуском професіоналів до участі в Олімпійських іграх, професійний спорт не тільки юридично, але і фактично стає невід'ємною складовою частиною міжнародного спортивного руху [11, 13].

Міжнародні спортивні об'єднання можуть бути класифіковані за:

- географічною ознакою (всесвітні або регіональні);
- професійними інтересами;
- релігійними переконаннями;
- науковими інтересами;
- професійною приналежністю (організації з видів спорту);

- МСО інвалідів. Класифікація міжнародних спортивних організацій та приклад приналежності до груп наведено у табл.1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація міжнародних спортивних об'єднань

Ознаки	МСО, що відповідають ознакам
1. Географічно: - всесвітні - регіональні	-МОК -Міжнародний Паралімпійський Комітет -Міжнародна рада фізичного виховання і спорту -Всесвітній (міжнародні) федерації з видів спорту -Всесвітні організації з фізичного виховання -Вища Рада спорту Африки -Спортивна організація Азіатських ігор -Рада Панамериканських ігор -Спортивна Рада країни Океанії
2. Професійні інтереси	-Міжнародний спортивний союз залізничників -Всесвітня організація телеграфних телефонних працівників
3. Релігійні переконання	-Всесвітній альянс молодих християн -Міжнародна католицька федерація фізичного виховання і спорту
4. Наукові інтереси	-Федерація спортивної медицини, -Федерація фізичного спорту, -Асоціація соціологів спорту
5. Професійна приналежність	-Всесвітня боксерська асоціація (WBA) -Всесвітня боксерська рада (WBC) -Міжнародна боксерська федерація (IBF) -Всесвітня боксерська організація (WBO)
6. МСО інвалідів	-Міжнародна федерація сліпих, -Міжнародний спортивний комітет глухих, -Міжнародна шахова асоціація сліпих

Окрім цього, зазначені організації можна класифікувати за:

- терміном діяльності (тимчасові або постійні);
- характером діяльності (загального характеру та спеціалізовані);
- характером членства (колективні, індивідуальні);

Такий перелік свідчить про різнохарактерність міжнародних спортивних об'єднань. Але разом з тим, ***вони мають загальні завдання***: розповсюдження своєї діяльності в країнах-членах та потенційних членах організацій;

підтримка зв'язків з національними організаціями, контроль за їх діяльністю та виконанням статутів, вивчення та розповсюдження досвіду своєї діяльності, проведення конгресів та засідань; видавницька діяльність, проведення міжнародних змагань.

Організаційна побудова більшості міжнародних спортивних організацій, деякою мірою, ідентична (рис.1.1). Вищим органом об'єднання є конгрес (генеральна асамблея) делегатів національних спортивних організацій - членів. Конгрес збирається з періодичністю, яка обумовлена статутом та вирішує найбільш важливі питання діяльності. Конгрес обирає керівні органи, які у різних об'єднаннях мають різну назву (керівний комітет, рада, адміністративна рада, бюро). Керівний орган очолює, як правило, президент. Ці органи здійснюють керівництво діяльністю об'єднання у період між засіданнями конгресу (асамблеї). У деяких міжнародних об'єднаннях утворюються виконавчі комітети (рис.1.1)

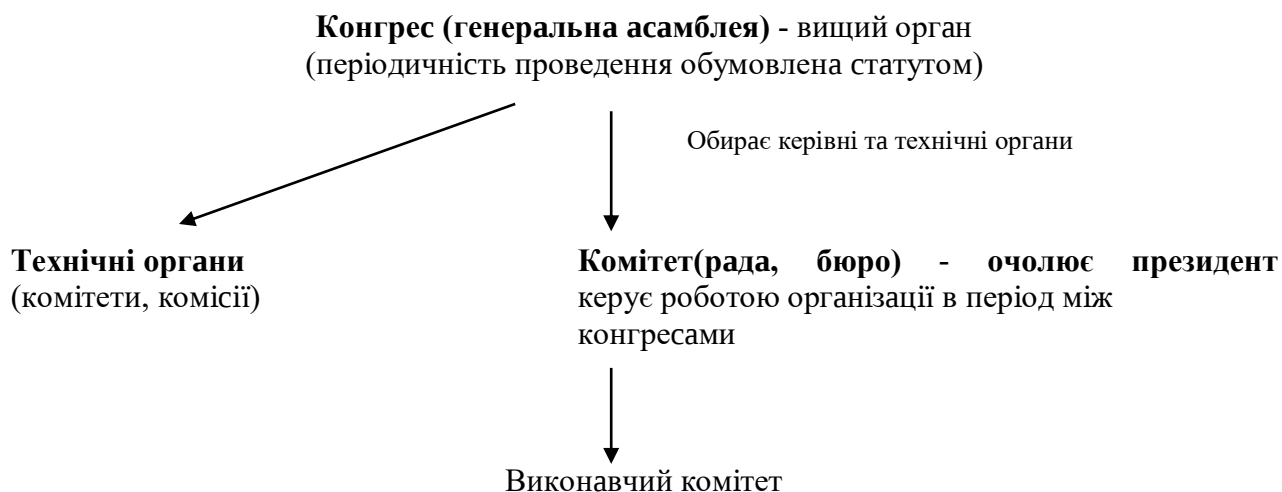


Рис. 1.1. Типова структура міжнародної організації

Крім керівних органів, у кожному міжнародному спортивному об'єднанні утворюються (також шляхом виборів) так звані **технічні органи** -

комітети або комісії, функції та кількість яких залежить від змісту завдань, які вирішують міжнародні об'єднання.

Бюджети міжнародних спортивних об'єднань складаються з:

- членських внесків національних організацій та надходжень від окремих осіб;
- відрахувань від проведення міжнародних змагань;
- прибутків від телетрансляцій;
- видавничої діяльності;
- продажу значків, сувенірів тощо.

1.2. Організаційна структура і діяльність міжнародних федерацій.

Історично міжнародні спортивні федерації (МСФ) сформувались раніше ніж МОК. До 1912 року Олімпійські ігри (ОІ) проводилися без участі МСФ. У 1914р. в Парижі МОК зустрівся з представниками МСФ і делегував їм право на контроль за проведенням змагань з видів спорту, котрі входили до програми ОІ. Організаційна структура міжнародних федерацій з видів спорту, яких в даний час налічується більше ста, має багато спільних рис. Одночасно вони розрізняються за типом побудови, кількістю ієрархічних ланок та іншими ознаками.

Згідно Олімпійської Хартії, кожна МСФ є самостійною і незалежною. МСФ - позадержавний орган, який керує розвитком одного або декількох видів спорту на всесвітньому рівні і включає до свого складу організації, які керують цим розвитком на національному рівні.

Олімпійська хартія визначила роль МСФ в олімпійському русі. МСФ в межах свого виду спорту повинні:

- забезпечити розвиток виду спорту;
- сприяти реалізації мети олімпійської Хартії;
- нести відповідальність за керівництво змаганнями на Олімпійських Іграх;
- розробляти критерії допуску до Олімпійських Ігор;
- забезпечувати технічну допомогу в реалізації програми «олімпійська солідарність».

Крім зазначених видів діяльності, федерації з видів спорту проводять планування та організацію інших міжнародних змагань, підготовку та підвищення кваліфікації суддів, реєстрацію та затвердження рекордів.

Вищим представницьким органом міжнародної федерації (МФ) а виду спорту є конгрес (МФ гандболу, каное тощо), генеральна асамблея (МФ ветрильного, кінного спорту), дворічні загальні збори (МФ настільного тенісу).

До складу вищих представницьких органів входять делегати національних федерацій з видів спорту. Вони вирішують найбільш важливі питання діяльності міжнародних федерацій, в тому числі обирають їх керівництво.

Вищим керівним органом міжнародної федерації є рада (МФ гандболу, настільного тенісу), дирекція (МФ каное), бюро (МФ кінного спорту), постійний комітет (МФ ветрильного спорту). Вищий керівний орган здійснює керівництво діяльністю міжнародної федерації в періоди між засіданнями представницького органу.

Очолює **керівний органу** президент, до його складу входять, як правило, біля 20 осіб, у їх числі: віце-президенти, генеральний секретар, представники постійних комісій, представники континентів тощо.

Як правило, у міжнародних федераціях утворюються спеціальні робочі органи управління - виконкоми, які керують діяльністю федерацій у період між засіданнями вищих керівних органів. Виконком складається частіше всього з 4-7 осіб та включає президента, віцепрезидентів, генерального секретаря та скарбника.

Робочими органами міжнародних федерацій з видів спорту є комісії (комітети) з окремих напрямків діяльності. Інколи вони диференціюються на постійні (загальні та спеціальні) і тимчасові, а також на підкомісії. Середня кількість постійних комісій - 5-7. Одночасно є федерації, у яких кількість утворених комісій і підкомісій досягає 16 (МФ кінного спорту).

При створенні комісій у різних міжнародних федераціях перевага надається різним напрямкам діяльності з реалізації цілей організації, але завжди обов'язково простежується специфіка виду спорту. Так далеко не в усіх федераціях створені комісії з юнацького та жіночого спорту, фінансових та юридичних питань, хоча названі напрямки діяльності притаманні всім федераціям.

В апарат управління федерацій досить часто входить *технічний орган* - секретаріат, на чолі з генеральним секретарем.

У міжнародних федераціях з видів спорту обираються віце-президенти. Їх кількісний склад та напрямки діяльності визначаються федерацією. Так у міжнародних федераціях кінного спорту і каное - по два віце-президенти, у міжнародній аматорській легкоатлетичній федерації - чотири, у міжнародних федераціях гандболу та ветрильного спорту - по п'ять, а у міжнародній федерації настільною тенісу - шість. У деяких федераціях віце-президенти керують континентальними національними федераціями з відповідного виду спорту.

До основних джерел фінансування діяльності МСФ належать:

- щорічні внески національних федерацій;
- видавницька діяльність;
- оплата за присудження звання Судді Міжнародної Категорії;
- штрафи за порушення календаря, правил змагань тощо;
- комерційна діяльність.

У 1967 році створена Асоціація МСФ, а в 1976р. - Генеральна Асоціація МСФ, яка об'єднує 75 міжнародних організацій. Це утворення підкреслює незалежність МСФ, можливість самостійного розвитку і співробітництва з іншими міжнародними організаціями.

Крім Генеральної Асоціації існують ще 3 об'єднання МСФ:

- Асоціація міжнародних федерацій з літніх видів спорту,
- Асоціація міжнародних федерацій із зимових видів спорту,
- Асоціація міжнародних федерацій, що визнані МОК.

Названі утворення сприяють об'єднанню зусиль міжнародних спортивних федерацій для досягнення спільних цілей, збереження автономії по відношенню до різних неурядових і урядових організацій.

Урочисте відкриття МОА відбулося у 1961 року одночасно з відкриттям стародавнього стадіону, розкопки якого проводились на кошти Німецької археологічної спілки.

Міжнародна олімпійська академія - національна грецька організація, котра з моменту утворення користується підтримкою Міжнародного

олімпійського комітету, який має у своїй структурі спеціальну комісію з питань академії. На сесіях академії, як правило, присутні представники керівництва МОК, на сесіях МОК систематично заслуховуються звіти МОА.

Керівництво діяльністю МОА здійснює *адміністративна рада*, яка складається з президента, трьох віце-президентів та п'яти членів. Всі вони є членами НОКу Греції та інших грецьких організацій. Раду МОА НОК Греції обирає на 4 роки.

Ідея створення навчального центру на території Стародавньої Олімпії належить представнику НОК Греції, професору Іоанісу Христафісу. Ідею поставити пам'ятник - символ відродження Олімпійських ігор було висунуто НОКом Греції у 1914р. Кубертен хотів підкреслити цим зв'язок між стародавніми Олімпійськими іграми та сучасним олімпійським рухом.

Мета МОА викладена в пункті 2 Статуту: “Мета МОА полягає в створенні міжнародного культурного центру для збереження та розповсюдження олімпійського духу, вивчення та реалізації суспільних та виховних принципів Ігор, наукової консолідації навколо олімпійської ідеї у відповідності до принципів висунутих стародавніми греками і відродженням сучасного олімпійського руху за ініціативою барона де Кубертена”.

Академія ставить перед собою завдання пов'язані з вивченням та практичною реалізацією педагогічних та соціальних принципів спорту та зміцнення олімпійської ідеології.

Під час утворення МОА було визначено тематику її роботи: філософія та ідеологія Ігор і спорту в цілому; історія античних олімпійських ігор; еволюція сучасних олімпійських ігор і сучасного спорту, їх вклад у виховання молоді; вплив спорту на мистецтво та соціальні науки; моральні принципи спорту і створення духовних цінностей на основі цих принципів.

Академія організовує літні сесії, які проводяться у продовж двох тижнів. Ці сесії проводяться в Олімпії.

Заявки на участь в сесіях подаються національними олімпійськими комітетами. Кожна держава має право делегувати для участі в сесії не більше

10 чоловік. Перевага надається студентам та аспірантам закладів освіти фізкультурного профілю, а також спортивним діячам, тренерам та провідним спортсменам. Число учасників сесій досягає 200 чоловік, а кількість лекторів - 20. Видатки на проведення сесії бере на себе Олімпійський комітет Греції.

Міжнародна олімпійська академія активно веде роботу іно організації національних олімпійських академій в державах де працюють НОКи, визнані МОК. У теперішній час існує понад 60 таких академій.

Крім вище згаданих організацій, до тих які керують міжнародним олімпійським рухом відносяться асоціації національних олімпійських комітетів, сформовані на всесвітньому або континентальному рівнях. Асоціація НОК (АНОК) була утворена в 1968 році Існують також континентальні об'єднання, які сприяють розвитку Олімпійського спорту на континентах і в регіонах: Асоціація НОК Африки, Олімпійська Рада Азії, Панамериканська спортивна організація, Асоціація Європейських Національних Олімпійських Комітетів.

1.3. Міжнародні організації, які сприяють розвитку фізичного виховання

У міжнародному спортивному русі, окрім вище згаданих, функціонують інші організації, які сприяють розвитку фізичного виховання і спорту. До основних слід віднести:

- Міжнародну Раду фізичного виховання і спорту (СІЄПС);
- Міжнародну федерацію університетського спорту (ФІСУ);
- Міжнародну Асоціацію спортивної преси;
- Інші.

Міжнародна Рада фізичного виховання і спорту (СІЄПС) утворена у 1956 році на Міжнародному конгресі під час Олімпійських ігор в Мельбурні. Рада сприяє зміцненню співпраці між національними та міжнародними організаціями, обміну науково-навчальною літературою, ініціює наукові дослідження в області фізичного виховання і спорту. До складу СІЄПС входять міжнародні об'єднання, національні організації, науково-дослідні інститути, навчальні заклади та індивідуальні члени.

Штаб-квартира знаходиться в Парижі. Керівний орган - Генеральна Асамблея. Вона обирає виконком, який керує діяльністю між Асамблеями. До його складу входить: президент, 6 віце-президентів, генеральний секретар, адміністратор, скарбник і 21 член. Виконком обирається на 6 років.

У своїй діяльності СІЄПС керується ідейно-теоретичною програмою «Маніфест про спорт», яка прийнята у 1964 році.

У 1969 році СІЄПС розробив так звані правила «Чесної гри» і скерував їх урядам у вигляді рекомендацій з розвитку спорту.

Міжнародна федерація університетського спорту (ФІСУ) очолює міжнародний спортивний студентський рух, проводить Всесвітні ігри Університетського спорту (Універсіади) кожні 2 роки по чергово: зимові та літні. Рішення про їх проведення було прийнято у 1959 році Міжнародною федерацією університетського спорту (ФІСУ) разом з Міжнародною федерацією університетів.

Мета діяльності - сприяти розвитку студентського спорту, пропаганді, організації студентських змагань.

Членами є національні студентські спортивні організації.

Вищий орган - Генеральна Асамблея, яка засідає 1 раз на 2 роки. Між ними керує виконком (15 членів): президент, 5 віце-президентів, генеральний секретар, скарбник, 7 радників. Члени виконкому обираються на 2 роки.

У складі ФІСУ діють постійні комісії:

- контрольна (для проведення літньої та зимової Універсіад);
- технічна (для проведення літньої та зимової Універсіад);
- з вивчення студентського спорту;
- зі спортивних правил.

Міжнародні змагання студентів відрізняються від інших міжнародних змагань тим, що в них беруть участь юнаки та дівчата віком від 17 до 28 років.

Згідно Статуту ФІСУ «Ці спортивні змагання («Універсіада») мають бути організованими в дусі ідеалів Олімпізму і ФІСУ за якими не допускається ніяка дискримінація проти країни або особистості на ґрунті расової, релігійної або політичної належності». Ці положення відповідають положенням Олімпійської Хартії, Деклараціями ООН про права людини, а також положенням Міжнародної хартії з фізичного виховання та спорту, прийнятої ЮНЕСКО.

Відповідно до Статуту ФІСУ Універсіади проводяться кожні два роки і включають багато видів спортивних змагань. Чемпіонати ФІСУ проходять кожні 2 роки з видів спорту, які не входять до програми Універсіад (розділ Статуту «Організація світових і регіональних чемпіонатів ФІСУ»). Регіональні змагання можуть проводитися також з багатьох видів спорту.

Країну-організатора й місце проведення змагань під егідою ФІСУ визначає Генеральна Асамблея ФІСУ, яка може делегувати свої повноваження виконкому ФІСУ. Від країни-організатора вимагають виконання статутних вимог, одержання від свого уряду офіційних гарант і щодо допуску усіх учасників й офіційних представників країн для участі у змаганнях, а також

гарантій того, що під час проведення Універсіад у місцях проведення змагань, та місцях мешкання учасників змагань не будуть проводитись політичні та інші заходи, які не відповідають меті Універсіади тощо.

У січні 1962 року в Раді Європи утворено спеціальну структуру з питань культурного співробітництва, а у 1966 році - прийнято довгострокову програму міжнародного розвитку спорту, фізичного виховання і рекреації на природі, девізом якої стали слова “Спорт для всіх” [6]. Цей девіз дав назву міжнародному руху.

Мета руху - залучення якомога більшої кількості населення різних країн до систематичних занять фізичними вправами для оздоровлення та активного відпочинку.

Рада Європи виступає як орган, що здійснює загальну координацію, формування спільної програми, планування. Вона виконує три основні функції:

- створює умови для обміну інформацією з питань розвитку руху “Спорт для всіх” між країнами - учасниками;
- надає консультативну допомогу;
- ініціює здійснення спільних європейських акцій у різних аспектах руху “Спорт для всіх”.

Рада Європи проводить роботу з формування європейського фізкультурно - спортивного співтовариства і утворила для цього розгалужену організаційну структуру. Рада Європи здійснює координацію діяльності з розвитку масового спорту в таких європейських органах: Комітет Європейських міністрів, відповідальних за розвиток спорту; Парламентська асамблея; Європейська неурядова спортивна організація, Європейська спортивна конференція, Клірінг Хаус “Спорт для всіх” та ін. Практичну діяльність здійснює Комітет з розвитку спорту Ради Європи, який формується під керівництвом Спортивного дивізіону відділу освіти, культури і спорту Ради Європи.

Завдання, які вирішує комітет з розвитку спорту Ради Європи:

- координує зусилля в області спортивної політики в Європі;
- зміцнює контакти з міжнародними і національними неурядовими організаціями;
- проводить Європейські конференції міністрів, які відповідають за спорт та контролює виконання її рішень;
- проводить моніторинг застосування Європейської хартії спорту і Кодексу спортивної етики та ін.

Найбільш значимим заходом у діяльності Ради Європи в сфері “Спорту для всіх” є проведення засідань Європейських конференцій міністрів, відповідальних за спорт. На останніх засіданнях були прийняті важливі рекомендації, які визначають стратегію спортивної політики:

- визначення ролі спорту в суспільстві;
- резолюція з Європейського спортивного співробітництва;
- рекомендації “Молодь і спорт” та ін.

На початку 80-х років міжнародний рух «Спорт для всіх», який до того часу розвивався лише у Європі, стає всесвітнім рухом [7]. За ініціативою Х.А.Самаранча, “спорт для всіх” було включено у сферу діяльності Міжнародного олімпійського комітету. У 1985р. була сформована комісія МОК із “спорту для всіх”. До складу комісії входили члени МОК, представники МСФ, НОКів та ін. Серед основних завдань комісії фахівці називають:

- сприяння розвитку та діяльності всіх організацій, які залучені до спорту для всіх;
- розвиток інформаційної бази спорту для всіх;
- проведення всесвітніх конгресів.

Щорічно МОК виділяє кошти на проведення трьох масових фізкультурно-оздоровчих заходів на кожному континенті. НОКи країн подають заявки, а також свої проекти на розгляд Комісії МОК «Спорт для всіх». Критерієм відбору є доступність запропонованого проекту для людей всіх вікових груп.

Під патронатом МОК проводяться різноманітні заходи в рамки руху “Спорт для всіх” [6]. Вони характеризуються масовістю доступністю та вирішують оздоровчі завдання. Прикладом можуть, бути наступні:

- турнір з баскетболу серед селян Китаю (1000 команд);
- масові змагання з бігу на 10 000м в Данії (18 тис. учасників);
- лижний пробіг у Швеції (18 тис. учасників);
- Олімпійський день молоді в Голландії (16 тис. учасників);
- змагання з п’ятиборства в Угорщині (820 тис. учасників);
- змагання школярів ФРН (100 тис. учасників).

З 1986р. під егідою МОК провдяться Всесвітні конгреси зі спорту для всіх. У Франкфурті було проведено І конгрес під гаслом - “Кожен має право на заняття спортом”. Конгреси проводяться раз на два роки під егідою Всесвітньої ради зі спорту і фізичного виховання при ЮНЕСКО, МОК та Комітету спорту ради Європи.

У 1987р. МОК вирішив щорічно проводити 23 червня Олімпійським день - Всесвітній день бігу.

У 1982 році за підтримки Ради Європи у Стразбурзі (Франція) була заснована **Міжнародна федерація “Спорт для всіх”** . До її складу в даний час входять 70 країн Європи, Азії, Африки, Америки, Океанії Членами федерації є національні, регіональні та місцеві (локальні) неурядові організації, які розвивають рух “Спорт для всіх”, а також офіційні урядові структури, які утворені для розвитку “Спорту для всіх” в країнах, регіонах, муніципалітетах.

Основні завдання:

- організація міжнародних зустрічей з питань “Спорту для всіх”: конференцій, семінарів, інформаційних тижнів та ін.
- організація навчальних курсів за програмою “Лідери руху “Спорт для всіх”, які готують кваліфікованих фахівців в сфері оздоровчих занять;
- сприяння проведенню наукових досліджень з практичних проблем “Спорту для всіх”;

- підготовка, публікація і розповсюдження документів з питання вирішення соціально важливих завдань федерації;
- сприяння спонсорському руху;
- стимулювання зацікавленості засобів масової інформації у висвітленні проблем фізкультурно-оздоровчої діяльності;
- сприяння проведенню міжнародних компаній під егідою та патронатом федерації.

Вище згадані та інші (наведені у таблиці 1.2) міжнародні організації опікуються розвитком фізкультурно-оздоровчого руху в країнах.

Таблиця 1.2

Міжнародні організації, які здійснюють фізкультурнооздоровчу діяльність

Назва організації	Прийняте скорочення
1. Міжурядові організації з фізичного виховання і спорту	
Міжурядовий комітет спорту і фізичного виховання при ЮНЕСКО	CIGEPS
Міжнародна федерація фізичного виховання	FIEP
Міжнародна рада спортивних наук і фізичного виховання. Комітет “Спорт і дозвілля”	ICSSPE
Міжнародна асоціація фізичного виховання дівчат і жінок	IAPESGW
Міжнародна федерація університетського спорту	FISU
Європейська конференція міністрів, відповідальних за розвиток спорту	ESMS
Комітет розвитку спорту Ради Європи	CDDS(CE)
2. Міжнародні спортивні організації	
Міжнародний олімпійський комітет. Комісія “Спорт для всіх”	IOC
Міжнародна асамблея національних спортивних організацій	IANOS
3. Спеціалізовані міжнародні Фізкультурно-оздоровч організації	
Міжнародна федерація “Спорт для всіх”	FIPT
Європейський Союз “Спорт для всіх”	UESpT

Всесвітня асоціація дозвілля і рекреації	WLRA
Міжнародна рада здоров'я, фізичного виховання, рекреації і спортивних танців	ICHPER-SD
Міжнародна асоціація фігнесу і подорожей	TAFISA
Міжнародна асоціація оздоровчих, тенісних і спортивних клубів	IHRSA
Міжнародний робітничий спортивний комітет	CSIT
Європейська конференція “Спорт і здоров'я”	CES
Міжнародне дослідницьке товариство з аеробіки	AIPS
Міжнародна рада з досліджень фізичної підготовленості	ICPFR
Міжнародна католицька федерація фізичного виховання і спорту	FICEPS
Європейська академія “Спорт для всіх”	EAA
Міжнародний координаційний комітет організацій “Спорт для всіх”	ICCSAO

Декілька останніх десятиліть характеризуються підвищеною увагою країн до міжнародного руху “Спорт для всіх”. Однією з причин цього є активна діяльність міжнародних організацій, які прагнуть до розвитку фізкультурно-оздоровчого руху в країнах світу.

В даний час функціонують більше 20 міжнародних організацій, які ставлять за мету розвиток фізкультурно-оздоровчої діяльності. Умовно їх можна поділити на три групи (табл. 1.2). Міжнародні організації з фізичного виховання і спорту, які утворені при ведучих міжурядових установах, наприклад: Міжурядовий комітет спорту і фізичного виховання при ЮНЕСКО; Комітет розвитку спорту Ради Європи, Європейська конференція міністрів відповідальних за розвиток спорту та ін. [9].

Міжнародні спортивні організації (наприклад - МОК), ям розвивають спорт віщих досягнень і одночасно сприяють розвитку «спорту для всіх».

Спеціалізовані міжнародні фізкультурно-оздоровчі організації.

Першій групі організацій належить головна роль у розвитку Спорту для всіх”. Вони розробляють і впроваджують програмні документи, визначають роль і місце “Спорту для всіх” в структурі суспільного життя.

Прикладом таких документів є наступні:

- Міжнародна хартія фізичного виховання і спорту (прийнята ЮНЕСКО) [9].;
- Хартія сприяння зміцнення здоров’я населення (прийнята Всесвітньою організацією охорони здоров’я);
- Європейська хартія « Спорту для всіх» (прийнята Радоні Європи);
- Європейська програма “Здоров’я для всіх до 2000 року” (прийнята Всесвітньою організацією охорони здоров’я).

ЮНЕСКО у “Міжнародній хартії фізичного виховання і спорту” визначено, що “Спорт для всіх” включає фізичне виховання і заняття спортом молоді, осіб з фізичними і розумовими вадами, літніх людей, а також зростаючого числа біженців у всьому світі [9].

У хартії йдеться про необхідність взаємозв’язку “Спорту для всіх” у країнах із розвитком політики і програм охорони здоров’я. Саме тому документи Всесвітньої організації охорони здоров’я включають заходи збільшення обсягів рухової активності населення і впровадження здорового способу життя.

До інших напрямків діяльності ЮНЕСКО слід віднести:

- обмін інформацією в області “Спорту для всіх” на міжнародному рівні;
- встановлення контактів між спонсорами і тими, кому потрібна спонсорська допомога;
- надання грантів і стипендій, обладнання для різних проектів в рамках “Спорту для всіх” у країнах, що розвиваються;
- популяризація “Спорту для всіх” серед урядів країн для сприяння реалізації рекомендацій Хартії фізичного виховання і спорту.

Згідно з Європейською Хартією, оздоровчі програми, які поширюються в країнах - членах міжнародного руху, повинні враховувати їх особливості:

політико-адміністративні, культурні, соціальні, економічні та ін. Саме тому кожна країна має свої програми. Вони можуть бути подібними або значно відрізнятися одна від одної.

Одночасно єдиними є вимоги до формування програм:

- різноманітність, варіативність, можливість вибору оздоровчих занять;
- поступові, індивідуальні навантаження у межах можливостей тих, які займаються;
- підтримка й заохочення населення з боку державних та самодіяльних структур, підвищення мотивації до занять;
- просвітницька основа формування правильного розуміння принципів збереження здоров'я;
- оцінка, перевірка фізичного стану, рівня фізичної підготовленості та реакції на фізичне навантаження;
- наявність кваліфікованих, спеціально підготовлених фахівців.

Комітет з розвитку спорту Ради Європи розробив систему оцінки фізичної підготовленості дітей і дорослих, яка носить назву Єврофіт (EUROFIT).

Нині міжнародний рух “Спорт для всіх” охоплює понад 80 країн світу. Він вирішує завдання охорони здоров'я, активного довголіття, профілактики і лікування різних захворювань, формування здорового способу життя, що важливо для різних сфер діяльності, раціонального використання трудових ресурсів [6].

В Україні сформовано мережу Центрів фізичного здоров'я населення “Спорт для всіх”. Їх діяльність, як зазначено в “Положенні про Всеукраїнський Центр”, будується з врахуванням міжнародного досвіду. Детальніше про рух «Спорт для всіх» в Україні написано у розділі 2 посібника.

РОЗДІЛ 2 МІЖНАРОДНИЙ СПОРТИВНИЙ РУХ, СПОРТ І ДЕРЖАВА

2.1. Міжнародні спортивні організації

У 80-ті роки відбулася серйозна переоцінка ролі та місця спорту в сучасному суспільстві. Змінилися ставлення міжнародних і національних спортивних організацій до спорту, погляди на концепції аматорства і професіоналізму, а також на поняття "любитель" і "професіонал". МОК виступив за допуск професійних спортсменів до Олімпійських ігор в таких видах спорту, як футбол, хокей, теніс, баскетбол, легка атлетика, кінний спорт, фігурне катання. Багато країн колишньої соціалістичної співдружності, негативно ставилися до розвитку професійного спорту, в кінці 80-х років почали розвивати його окремі види.

Професійний спорт до 70-х років практично знаходився в стороні від міжнародного спортивного руху. Тільки його деякі види (футбол, бокс, велоспорт, гольф, теніс, фігурне катання) розширили національні і регіональні кордону. Пріоритет створення першої міжнародної організації професійного спорту належить велоспорту. У 1992 р Міжнародна любительська федерація велосипедного спорту і Міжнародна федерація професійного велоспорту були об'єднані в єдину організацію - Міжнародний союз велосипедистів. Поняття "любитель" з велосипедного спорту було вилучено і в даний час цим видом спорту керує єдина федерація.

Міжнародна федерація футбольних асоціацій (ФІФА) заснована в 1904 р До її складу входять шість регіональних організацій: Європейський союз футбольних асоціацій (УЄФА), Азіатська і Африканська футбольні конфедерації, Конфедерація футболу Північної і Центральної Америки і Карибського моря, Південної Америки, Австралії та Океанії . Федерація займається розвитком аматорського та професійного футболу, але на відміну

від інших федерацій поділяє спортсменів на любителів і професіоналів. У "Новинах ФІФА" колишній її президент Ж. Авеланж (1998 г.) рекомендує і професіоналів, і аматорів називати просто "гравцями", яких в міжнародному футболі класифікують за віком і рівнем майстерності. ФІФА не поділяє гравців на професіоналів і любителів, а ділить їх на футболістів, які беруть участь в Кубку світу, в Олімпійських іграх, молодіжних і юнацьких чемпіонатах світу.

До 1989 р професійний баскетбол не мав своєї міжнародної структури. Після прийняття Міжнародною федерацією баскетболу рішення про допуск баскетболістів-професіоналів до Олімпійських ігор 1992 р федерація почала проявляти інтерес до професійного баскетболу, в якому головну роль, як зазначалося вище, грає Національна баскетбольна ліга. Крім того, в 1988 р з'явилася ще Світова баскетбольна асоціація, яка об'єднує сім північноамериканських і вісім європейських команд, а в середині 90-х років - Європейська професійна ліга.

Міжнародна федерація лаун-тенісу заснована в 1912 р Вона визнає і любителів, і професіоналів. І одні, і інші почали регулярно зустрічатися разом з 1968 року, коли Вімблдонський турнір став відкритим для всіх тенісистів. У 1972 р провідні тенісисти сформували Асоціацію тенісистів-професіоналів (АТП), через рік створюється Жіноча асоціація професійного тенісу (з 1990 року - ВТА). Ці дві організації, по суті, є флагманами світового професійного тенісу.

У боксі, як зазначалося, існує кілька міжнародних організацій (WBA, IBF, WBC, WBO, WBF), які проводять змагання за своїми версіями.

Велика кількість різних боксерських організацій, розіграш великої кількості чемпіонських титулів, наявність в кожній з них свого рейтингу "відлякали" від боксу на початку 90-х років телебачення і вболівальників. На думку одного з провідних промоутерів професійного боксу Б. Арума, в тому, що бокс впав в немилість у вболівальників, людям, які працюють в індустрії боксу, слід звинувачувати тільки себе. Причина полягає в достатку поєдинків з

передбачуваним результатом, в яких відомим боксерам протистоять "хлопчики для биття". Люди займають місця на трибунах або перед екранами телевізорів і їх чекає розчарування. За це несуть відповідальність і телекомпанії, і менеджери, і промоутери.

Становище ще більше погіршується тим, що кожна з провідних міжнародних федерацій професійного боксу випускає свої рейтинги, організовує за власними "версіями" матчі за звання "чемпіона світу". Якщо до цього додати ще з півдюжини прагнуть до міжнародного визнання організацій, а також численні турніри за звання "міжконтинентальних" і "континентальних" чемпіонів, то стане зрозуміло, чому пересічному вболівальнику складно розібратися в системі професійного боксу. Базове ядро добре поінформованих уболівальників бокс буде любити завжди, але, на жаль, ця група не настільки численна, щоб забезпечити його процвітання. Для цієї мети боксу потрібен "випадковий", "непостійний" уболівальник, здатний оцінити по достоїнству хороший поєдинок, проте не стежить за подіями в світі боксу настільки пильно, щоб розбиратися у всіх тонкощах. У минулому, коли в кожній ваговій категорії було по одному чемпіону, такий уболівальник міг бути впевнений в тому, що не дарма витратив гроші, подивившись виступ чемпіона світу. Сьогодні він може заплатити за "чемпіонським" ставками за те, щоб побачити боксера, що не заслуговує місця навіть у першій десятці.

Ще одним небезпечним недоліком в підході до професійного боксу з боку платного телебачення є його вперте небажання виводити на головні ролі молодих, талановитих спортсменів. Як уже зазначалося, телебачення воліє, щоб хоча б один з кутів рингу відводився ка кой-якої знаменитості, навіть на шкоду змагальній стороні поєдинку. В наші дні завоювання боксером гучного імені означає багато чого, якщо не все.

У гольфі також існує кілька міжнародних організацій: Асоціація турнірів професійних гравців в гольф, Асоціація професійного гольфу для жінок, Асоціація професійного гольфу короткими ключками.

У березні 1991 р стартувала Світова ліга з американського футболу, в якій крім шести північноамериканських команд брали участь чотири європейських: з Барселони, Франкфурту, Лондона і Мілана. Поява нової міжнародної професійної ліги - ініціатива американських спортивних бізнесменів з Національної футбольної ліги.

Крім всесвітніх міжнародних професійних організацій по названих видах спорту існують і регіональні. Так, Національна хокейна ліга (НХЛ), що діє в Північній Америці з 1917 р, об'єднувала в кінці 90-х років 21 американську і сім канадських команд. На відміну від НФЛ Національна хокейна ліга виступала проти створення в Європі Глобальної хокейної ліги.

В інших видах спорту професійні ліги існують на національному рівні. Наприклад, до європейських країн, в яких футбол отримав професійну прописку, відносяться Бельгія, Великобританія, Голландія, Данія, Іспанія, Італія, Канада, Франція, ФРН та ін. Широко розвинений професійний футбол в країнах Латинської Америки, значно менше в Азії, Африці (поки тільки в Нігерії), а в Швеції і Норвегії він розвивається на напівпрофесійній основі.

Практично всі країни, за винятком США і Канади, культивують хокей на напівпрофесійному рівні.

Професійний баскетбол розвинений в США, на Філіппінах, в ряді європейських і латиноамериканських країн: Іспанії, Італії, Франції, Пуерто-Ріко, Аргентині та ін. Однак на відміну від США і Філіппін в цих країнах, незважаючи на наявність окремих професійних команд і гравців, він носить напівпрофесійний характер.

Досить широко культивується професійний бокс. Крім північноамериканського регіону (США і Канада), він розвинений в країнах Центральної та Латинської Америки (Мексика, Панама, Аргентина, Пуерто-Ріко, Колумбія та ін.), Європі (Великобританія, Франція, Італія, ФРН та ін.), Австралії, Азії (Японія, Південна Корея, Філіппіни, Індонезія та ін.), Африці (Нігерія, ПАР) і ін.

Сьогодні не існує міжнародної організації, що об'єднує всі наявні в світі професійні види спорту; немає її і в міжнародному спортивному русі. Міжнародні спортивні організації, перш за все МОК, протягом багатьох років негативно ставилися до професійного спорту. Цей негативізм йде глибоко в історію англійського спорту. У XIX ст. одні види спорту вважалися "благородними" і ними займалися представники вищих класів, а інші - "неблагородними" - вони носили масовий характер. Протягом XIX ст. поняття "джентльмен" і "любитель" були синонімами.

На початку 90-х років ситуація змінилася. Керівники міжнародних, а також американських професійних ліг і асоціацій завжди вважали, що проводяться ними чемпіонати і кубки є вершиною спортивної майстерності, хоча діяльність цих організацій в США обмежувалася північноамериканським ринком. В кінці 80-х років проводиться протягом багатьох років політика "ізоляції" американського професійного спорту починає зазнавати зміни. Практично у всіх професійних лігах і асоціаціях з'явилися нові підрозділи, пов'язані з проведенням міжнародних програм, зокрема з маркетингом на європейському та азійському ринках. Це стосується Національної футбольної ліги (НФЛ), Головної бейсбольної ліги (ГБЛ), Національної баскетбольної асоціації (НБА) і Національної хокейної ліги (НХЛ).

Процес інтернаціоналізації американського професійного спорту - це нова тенденція у розвитку міжнародного спорту останнього десятиліття. Недооцінювати її не можна. Розпочатий процес висловився насамперед у зміні ставлення керівників окремих видів професійного спорту в США до участі їх спортсменів в Олімпійських іграх. Якщо раніше тільки колишній президент НХЛ Дж. Зіглер підтримував цю ідею, то в подальшому її активним прихильником стали комісари Д. Стерн (НБА) і Ф. Вінцент (ГБЛ).

Професійний спорт стає складовою частиною міжнародного спортивного і олімпійського руху.

2.2. Держава і міжнародні спортивні організації

Ставлення держави до розвитку професійного спорту в багатьох країнах було більш складним і неоднозначним, ніж ставлення до спорту взагалі. Воно складалося під впливом спочатку англійської, а потім олімпійської концепції "аматорства". Практично до середини 70-х років в більшості країн світу спостерігалось негативне ставлення до професійного спорту. Таке ставлення підтримувалося урядами багатьох країн і перш за все країн колишньої соціалістичної співдружності.

У другій половині 70-х років процес комерціалізації спорту заявив про себе більш активно, а в 80-і роки став незворотним. Ставлення до професійного спорту почало змінюватися. Рішення МОК щодо допуску до Олімпійських ігор професійних спортсменів остаточно змінило ставлення до нього, в першу чергу, колишнього СРСР і східноєвропейських країн.

Історично склалися три моделі професійного спорту - американська, європейська і в якійсь мірі своєрідна азіатсько-латиноамериканська.

Американська модель професійного спорту, що має більш ніж 125-річну історію, складалася і розвивалася до 60-х років XX ст. як самостійна сфера розважального бізнесу, правда, при досить поважне ставлення держави до його розвитку. Йдеться про рішення Верховного суду США в 1922 про виключення професійного бейсболу з-під дії антитрестівського закону Шермана. Це рішення зіграло величезну роль у розвитку професійного спорту в США, оскільки професійні ліги і з інших видів спорту (американського футболу, баскетболу та хокею) також користувалися цим винятком. Саме в 20-ті роки закладалася організаційна структура американського професійного спорту, формувалися джерела його фінансування, ставлення американців і держави до спорту.

Професійний спорт в США - це бізнес. Ми розглядаємо його, наприклад, в ігрових видах спорту як сукупність фірм-клубів, головним завданням яких є отримання прибутку. У той же час він продовжує залишатися складовою

частиною американського спорту як соціального інституту, в рамках якого відтворюється основний тип змагальних і комерційних відносин, характерних для американського суспільства, причому комерційні інтереси переважають над спортивними.

Вплив на організаційну структуру американського професійного спорту, безсумнівно, надає специфіка ведення спортивного бізнесу, яка накладає свій відбиток на його правове регулювання. За допомогою правового регулювання визначається, перш за все, вплив держави на професійний спорт в США. Не випадково з 1950 по 2000 рр. сенат і конгрес США розглянули понад 420 законопроектів, пов'язаних з професійним спортом, зокрема з його телетрансляціями і переїздом команд з одного міста в інший. Робилися навіть спроби проведення реформ професійного спорту: в 1951 р - професійного боксу, в 1965, 1970, 1979 і 1983 рр. - щодо інших видів професійного спорту. Всі вони закінчилися невдало, так як конгрес не хотів брати на себе відповідальність за встановлення контролю над професійним спортом, вважаючи його об'єктом приватного підприємництва.

Серед європейських і деяких американських дослідників існує думка про незалежне від держави економічному розвитку професійного спорту в США. Ця думка намагаються підтримувати і керівники професійних ліг. Так, колишній президент НХЛ Дж. Зіглер (1977-1985 рр.) Зазначав, що характерні для економіки країни спади і підйоми не впливають на розвиток професійного спорту. Однак про незалежне економічному розвитку, наприклад ігрових видів спорту, не може йти мова, якщо більше 80% професійних команд вищих ліг з американського футболу, бейсболу, баскетболу, хокею грають на муніципальних стадіонах і в палацах спорту, і платять невелику, а деякі просто символічну суму за оренду цих спортивних споруд.

Істотні пільги від федерального податкового управління мають професійні команди і при продажу квитків. Відомо, що до 70-80% квитків на ігри професійних команд в названих вище чотирьох лігах становлять сезонні абонементи, велика частина яких купується фірмами і корпораціями за

статтею "ділові зустрічі", тобто без сплати податків. Держава тільки на цій "операції" втрачає щорічно у вигляді податків мільйони доларів, оскільки на придбання квитків глядачам, включаючи фірми і компанії, витрачається близько 5 млрд доларів на рік. Якщо врахувати і інші податкові "лазівки", якими користуються професійні команди, то говорити про незалежне характері розвитку професійного спорту в США не доводиться. Як і будь-який бізнес, професійний спорт певною мірою перебуває під контролем держави, яка не фінансує його розвиток, але надає велику увагу і непрямую фінансову підтримку.

Американський професійний спорт залишає відчуття подвійності. З одного боку, це потужна індустрія шоу-бізнесу, що притягає до себе увагу переважної більшості американців і забезпечує фантастичні заробітки багатьом професійним спортсменам, а з іншого - це сфера, що обмежує свободу людини, правда, добровільно йде на це. Заробітки спортсменів навіть в умовах американського бізнесу штучно завищені і не відповідають, на думку ряду фахівців, результатами праці спортсменів та їх власників. Крім того, спалахи і прояви насильства і грубості, вживання наркотиків і допінгу знаходяться в різкому контрасті з тим, що ми звикли чекати від спорту. Однак незважаючи на перераховані вище негативні явища в професійному спорті - це потужна сфера розважального бізнесу.

Керівників ліг, команд і самих спортсменів цікавлять перш за все матеріальні міркування, які мають величезний вплив на організаційну структуру і систему проведення змагань. Держава в розвитку американського професійного спорту як би знаходиться на задньому плані. Однак кожную хвилину воно готове прийти на допомогу, якщо зачіпаються інтереси споживачів, тобто рядових американців.

Інфраструктура професійних ліг показує, що практично всі групи, які беруть участь в бізнесі - керівники ліг, власники команд, менеджери і тренери, з одного боку, спортсмени, їхні агенти і асоціації гравців ліг - з іншого, діють заодно. Хоча між ними немає повної згоди і солідарності, у них є спільні

інтереси, пов'язані з отриманням доходів. Виходячи з цього слід розглядати їх відносини, які регулюються різними правовими актами, прийнятими державою. У цьому в основному складається роль держави в розвитку американського професійного спорту.

Організаційна структура і економічна основа більшості професійних видів спорту в європейських країнах значно відрізняються від США. У тих видах спорту, змагання з яких проводяться під егідою міжнародних асоціацій і федерацій (бокс, велоспорт, гольф, теніс та ін.), Відмінностей досить мало, а в ігрових видах спорту вони очевидні. Це стосується, перш за все, ролі держави в особі місцевих органів влади, які, на відміну від США, беруть активну участь у долі професійних команд і спортсменів в своєму місті чи регіоні.

У більшості європейських країн тільки футбол розвивається на професійній основі, інші види спорту - баскетбол, волейбол, хокей тільки в деяких країнах розвиваються на професійній, а в більшості країн - на напівпрофесійній основі. Серед країн, де по-справжньому культивується професійний футбол, назовемо Великобританію, Бельгію, Німеччину, Голландію, Іспанію, Італію, Францію. У Данії, наприклад, перша професійна команда "Брендбю" (Копенгаген) з'явилася лише в 1986 р. За нею послідували команди "Орхус" і "Оден". В кінці 80-х років ще п'ять клубів були напівпрофесійними, інші залишалися аматорськими. Аналогічне становище в футболі Норвегії та Швеції.

Професійний баскетбол досить розвинений, мабуть, тільки в Іспанії та Італії, волейбол - в Італії та Франції, хокей - в Швеції, Фінляндії. Більшість команд високого класу в цих видах, спорту в багатьох європейських країнах напівпрофесійні.

На відміну від американських команд ГБЛ, НБА, НФЛ і НХЛ, джерелами фінансування яких є власні маркетингові програми (продаж квитків, прав на телетрансляції, доходи від концесії спортивних споруд, ліцензійна діяльність і т.д.), фінансування європейських клубів здійснюється на іншій основі. Це, перш за все, допомога муніципальних рад та спонсорів.

Держава в особі місцевих органів влади бере активну участь у фінансуванні діяльності професійних команд і окремих спортсменів.

Наведемо деякі дані про надання фінансової допомоги професійним клубам в деяких європейських країнах. Цю допомогу надають їм в основному місцеві органи влади. Аналіз показує, що більшу її частину отримують футбол та інші ігрові види спорту. Наприклад, у Франції найбільш значну фінансову допомогу отримують спортивні клуби, які мають професійні команди в ігрових видах спорту, зокрема футболі, регбі та баскетболі. Так, в сезоні 1992/93 р тільки команди першого дивізіону футбольної ліги отримали понад 323 млн франків, або 15,7% своїх бюджетів. У сезонах 1995-1998 рр. надходження від спонсорів і реклами в бюджетах футбольних команд першого дивізіону перевищили 20%. Надходження футбольних клубів другого дивізіону від місцевих адміністрацій в їх бюджетах сягає 50-60%. Однак в кінці 90-х років у Франції почав дискутуватися питання про розробку законодавчого акту, що забороняє місцевим органам влади, і перш за все муніципалітетам, виділяти гроші професійним командам.

Зупинимось детальніше на організації французького професійного футболу, яким керує Національна футбольна ліга (НФЛ). Ця ліга, створена Французькою федерацією футболу (ФФФ), існує у вигляді асоціації та регулюється законом про асоціації та Статутом НФЛ, наведеним у відповідність з законом про спорт 1984 року і урядовими декретами, визначальними умови створення і типові положення спортивних федерацій. Французька федерація футболу делегувала НФЛ право керівництва професійним футболом, включаючи команди другого дивізіону, в складі яких грають любителі і напівпрофесіонали. Взаємини між ФФФ і НФЛ регулюються договором, підписаним президентами обох організацій, який вступив в силу в 1985 р і дія якого розрахована на 18 років. На підставі договору НФЛ володіє адміністративною, фінансовою та спортивною автономією. Вона організовує чемпіонат Франції серед професіоналів (перший дивізіон) і команд другого дивізіону. Ліга не має права на організацію

зустрічей на міжнародному рівні без згоди ФФФ. Статутами ФФФ і НФЛ передбачається, що будь-які рішення ліги можуть бути переглянуті в апеляційній комісії Федерації футболу і Ради федерації.

Відповідно до чинного закону про спорт (1984 г.), спортивні клуби, включаючи футбольні, організовуються за принципом створення асоціацій або товариств, типові статuti яких узаконені декретами Державної ради (вища юридична інстанція). До клубам, які беруть участь в чемпіонаті серед професіоналів (перший дивізіон), висуваються такі вимоги: вони повинні бути членами ФФФ, їм необхідно подати статuti, що відповідають вимогам федерації і отримати від неї право на використання гравців-професіоналів. Клубу необхідний стадіон не менш ніж на 20 тис. Місць, що відповідає ряду технічних умов. Якщо клуб знаходиться в місті з населенням менше 20 тисяч чоловік, він повинен бути єдиним, допущеним до участі в організованих лігою змаганнях. У нього відповідна адміністративна структура і достатні фінансові ресурси для участі в змаганнях, підтверджені зборами, отриманими протягом трьох останніх сезонів в своєму місті, а також обов'язкова щорічна субсидія від муніципалітету або місцевої громади в розмірі не менше 1 млн франків. Клуб також повинен мати контракти не менш ніж з 11 професійними футболістами і різними категоріями тренерів. Клубу, допущеному до професійного чемпіонату, належить мати ще мінімум шість аматорських команд, що беруть участь в змаганнях регіональної (аматорської) ліги.

До клубам, які беруть участь в чемпіонаті другого дивізіону, пред'являються аналогічні вимоги з невеликими поправками. Зокрема, вони можуть мати стадіон на 8 тисяч місць, гарантовані субсидії в сумі 600 тисяч франків і контракти як мінімум із сімома гравцями-професіоналами.

У Франції футбольні клуби діють як товариства зі змішаною економікою або як суспільства зі спортивними цілями. В обох випадках вони займаються комерцією, а значить, підлягають оподаткуванню. Держава стягує відповідні прямі і непрямі податки, зокрема мито на видовище, і додаткову таксу до ціни за квиток. Однак основне навантаження фінансового порядку професійні

клуби несуть під впливом податку на зарплату: він становить близько половини всіх податкових відрахувань.

У 1997 році Міністерство спорту Франції виступило з пропозицією лібералізувати законодавство щодо футбольних клубів, оскільки статус клубів "громадське об'єднання, засноване зі спортивною метою", не відповідає вимогам часу, так як стримує їх розвиток і обмежує поле фінансової діяльності. Планується перевести клуби в статус "акціонерних товариств з фінансовою участю гравців". Передбачається також розробити гнучку систему преміювання клубів, переглянути фінансові взаємовідносини їх з телебаченням.

Таким чином, організація професійного футболу у Франції досить сильно регламентована не тільки статутами НФЛ, ФФФ, але і державним законодавством.

Досвід розвитку професійного спорту в провідних країнах світу показує, що він розвивається на основі приватно-підприємницької діяльності з частковою допомогою в ряді європейських країн місцевих органів влади, але може розвиватися і на державній основі. Прикладом розвитку професійного футболу за участю держави є такі країни, як Нігерія і Китай. Після ретельного дослідження спеціальна урядова комісія в 1989 року прийшла до висновку про можливість створення в Нігерії професійних футбольних клубів і представила на розгляд відповідне положення. Цей висновок отримав схвалення міністерств фінансів, торгівлі і спорту. На початок 1990 року близько 30 футбольних клубів звернулися з проханням зареєструвати їх професійний статус. Власниками клубів можуть бути як приватні особи, так і державні організації. Щоб забезпечити становлення професійного футболу в країні, уряд прийняв рішення знизити вартість орендної плати стадіонів до 5% касового збору і звільнити клуби від сплати податків на 5 років. Землю під будівництво клуби отримують безкоштовно від місцевої влади. Їм дозволено різна комерційна діяльність: від продажу сувенірів і прав показу ігор по телебаченню до проведення лотерей. Комісія визначила також взаємини між

клубами, Національної футбольної асоціацією і урядовими органами, відповідальними за розвиток спорту в країні. Прийняті заходів незабаром дали позитивні результати. Збірна команди Нігерії перемогла на іграх Олімпіад в Атланті і завоювала право на участь у фінальній стадії Кубка світу 1998 року.

Поява професійного футболу в Китаї відноситься до 1994 року. Завдяки спонсорській допомозі компанії Мальборо була створена професійна футбольна ліга, в якій в 1995 році виступало 12 команд. Однак основну допомогу в діяльності ліги і команд надає держава. Як зазначає журнал Чайна спортс, матчі цих команд спостерігали понад 2 млн глядачів і близько 100 млн телеглядачів.

Зовсім інший шлях обрала Японія. Професійна футбольна ліга була створена в країні на початку 90-х років, причому японці не мають особливої пристрасті до цього популярного в світі виду спорту. Створення цієї ліги на початку 90-х років співпало з періодом економічної депресії. Засновник ліги Сабуро Кавабуті серйозно вивчив досвід роботи професійних футбольних ліг в різних станах і зупинився на змішаному варіанті. Клуби в Японії організовані як акціонерні компанії, пайовиками яких стали не тільки великі корпорації та фірми, а й місцеві органи влади, об'єднання вболівальників і різні асоціації. Перш за все 10 футбольних клубів належали корпораціям, тепер спонсори допомагають грошима, але залишаються в тіні. Команди доставляють радість уболівальникам, багато з яких є власниками футбольних акцій, зміцнюючи тим самим місцевий патріотизм і стимулюючи єдність громадян. Ігри першого сезону ліги залучили на стадіон більше 4 млн глядачів, витрати на придбання квитків понад 100 млн доларів. Якщо врахувати продаж ліцензійних товарів (футбольні сувеніри, спортивне взуття, одяг, значки та ін.) на 2 млрд доларів, то ліга отримала додатковий дохід близько 200 млн доларів. Телевізійний рейтинг футбольних трансляцій також виявився порівняно високим.

Другий сезон ліга початку в складі 12 команд, причому футбольний бізнес торкнувся багато інших сфер економіки – туризм (з'явився профільований турист - постійний уболівальник), засоби масової інформації,

не кажучи вже про виробництво супутніх футболу спортивних товарів (майки, сумки з емблемами клубів і т. д.). В японському парламенті розглядалося питання по футбольній лотереї, яка може приносити до 2 млрд доларів доходу в рік.

У 1996 р в лізі виступало вже 14 команд, причому, якщо раніше в командах грали переважно маловідомі зарубіжні легіонери, то тепер ставка робиться на гравців з ім'ям. У 13 командах з футболістами працюють зарубіжні тренери. Як і в Нігерії, результат не забарився. Національна команда Японії завоювала право участі у фінальній стадії Кубка світу 1998 у Франції. Не випадково також те, що проведення Кубка світу з футболу 2002 р доручено Японії спільно з Південною Кореєю. На думку японських фахівців, проведення чемпіонату світу з футболу 2002 року в Японії може принести в економіку країни до 10 млрд доларів. Японські футбольні бізнесмени доклали величезних зусиль, щоб разом з Південною Кореєю отримати право на проведення Кубка світу в другій році XXI ст.

Таким чином, в США, європейських країнах і деяких країнах азіатського і африканського континентів держава бере участь у формуванні та розвитку професійного спорту. При цьому, якщо в США воно впливає на розвиток професійного спорту насамперед формуванням його правової основи і лише побічно надає фінансову підтримку, то в більшості інших країн держава поряд з розробкою спортивного законодавства бере безпосередню участь у фінансуванні найбільш популярних і престижних видів професійного спорту. Європейська та азіатсько-африканська моделі розвитку професійного спорту з урахуванням національних особливостей, ймовірно, більш прийнятні для України.

2.3. Організації та управління сучасним спортом.

Питання організації і управління різними видами професійного спорту тісно пов'язані з його історією і традиціями, появою нових джерел фінансування, змінами, що відбуваються в спорті.

Беручи до уваги, що ігрові види спорту - бейсбол, баскетбол, футбол і, в деякій мірі, хокей, представляють "фасад" американського професійного спорту, питання організації та управління розглянемо на їх матеріалі.

Величезний вплив на організаційну структуру всіх професійних видів спорту, зокрема ігрових, надав професійний бейсбол. Американські фахівці вважають, що модель його організації пояснює організаційну сутність всього професійного спорту. Оскільки професійні ліги є самостійними організаціями, багато хто з них мають істотні відмінності, незважаючи на однаковий характер інтересів і наявність загальних проблем.

Основною структурною одиницею в професійному спорті є ліга або асоціація. Так, в бейсболі, футболі, хокеї - це ліги, в баскетболі, гольфі, тенісі - асоціації, в боксі - ще й поради.

Ліга в ігрових видах спорту є адміністративний орган законодавчої і виконавчої влади, який об'єднує певну кількість команд, яке залежить перш за все від фінансових можливостей. Вона складається з окремих професійних команд-фірм, які знаходяться в різних містах і штатах країни. Ліга, до керівництва якої входять власники всіх команд, спільно обговорює і вирішує питання, від яких залежить її процвітання.

Ключовими питаннями є: визначення оптимальної кількості команд в лізі і їх раціональне розміщення по території країни (або країн, як в НХЛ); обґрунтування, перш за все, з фінансової точки зору кількості ігор в сезоні; вдосконалення правил, календаря і системи змагань; регламентація кількості гравців в команді; визначення мінімуму зарплати гравців і максимуму зарплати на команду; розробка системи набору спортсменів в команди і правил переходу гравців з команди в команду; укладення колективного

договору з Асоціацією гравців; порядок продажу прав телекомпаніям на трансляцію ігор і т.д.

Ліги за видом своєї діяльності залучені в бізнес між різними штатами. Однак професійні спортсмени в США не можуть продавати свої послуги тому, кому вони хочуть. Наприклад, команда Чикаго не може найняти гравця з команди Бостона без згоди її власника. Такий стан є незаконним в інших сферах, оскільки воно порушує закон Шермана.

Ліга має ряд переваг, до яких відносяться: сувора дисципліна, висока якість гри (немає слабких супротивників), певна система проведення ігор, можливість рівномірного розподілу доходів від телебачення, санкціонований набір і перехід гравців і ін. Одна з переваг американських ліг полягає в тому, що вони визначають конкурентну рівновагу сил між командами, що сприяє підвищенню глядацького інтересу. Це своєрідна система набору новобранців в команди, яка називається "драфтом", і розподіл доходів від продажу національним телекомпаніям прав на трансляцію матчів, а в НФЛ і ГБЛ- і від продажу квитків, контроль за прийомом нових команд в лігу, розробка програм фінансової підтримки слабких клубів та ін. Американські фахівці підкреслюють, що ліги не можуть існувати за умови необмеженого доступу в них нових команд, тому кожна ліга має правила прийому нових членів.

Ліга розробляє календар, укладає контракти з суддями, виконує інші адміністративні функції. Відзначимо, що тривалий час американський професійний спорт і ліги перебували в міжнародній ізоляції, що наклало певний відбиток на їх організаційну структуру, цілі і завдання. Не випадково внутрішній календар не залежить від міжнародного і ставиться на перший план. У 1998 році вперше в своїй історії НХЛ зробила з 8 по 24 лютого паузу в регулярному чемпіонаті, щоб хокеїсти з різних країн, які грають у НХЛ, взяли участь в Олімпійських іграх за збірні команди своїх країн.

Вищим органом влади в лізі є Рада керуючих, до якого входять президенти всіх команд ліги. Він несе відповідальність за поточну діяльність і

визначення перспективної політики ліги, вирішує питання, пов'язані зі зміною статуту, правил, розширенням складу і прийому нових команд в лігу і т.д.

На чолі ліги (асоціації) коштує президент або комісіонер, який обирається Радою керуючих ліги. У бейсболі, наприклад, комісіонер обирається строком на 7 років. Президент (комісіонер) ліги керує нею, займається вирішенням спорів між командами, стежить за дотриманням правил змагань, економічною політикою, веде переговори від імені ліги і т.д.

Основним регламентує документом в лізі є її конституція або статут. Наприклад, статут НХЛ, крім цілей і завдань ліги, процедури прийому нових команд, обов'язків президента, висвітлює питання, пов'язані з регулюванням ринку зайнятості хокеїстів. Виділяється п'ять аспектів, що характеризують умови їх роботи:

- 1) склад команд;
- 2) контракти гравців;
- 3) переходи гравців з однієї команди в іншу;
- 4) набір гравців в команди ліги;
- 5) процедура перерозподілу гравців всередині ліги.

Ліги, згідно з їх статутами, є неприбутковими організаціями і фінансуються за рахунок відрахування 5-7% доходів від продажу квитків на ігри чемпіонату і розіграш кубків. Однак ліга, по суті, є монополістом у вирішенні основних питань: правил гри, визначення кількості команд в лізі і кількості гравців в команді, прийому нових клубів, контролю за їх розміщенням на території країни, укладення контрактів на продаж прав телетрансляції ігор і т.д. Крім того, ліги виробили систему контролю за кар'єрою спортсменів, намагаючись не допускати змін, які загрожували б інтересам власників команд. Правда, в 80-90-і роки ця система контролю піддалася великим змінам у зв'язку з вимогами створених при лігах асоціацій гравців, які захищають їх інтереси.

Організаційна структура ліг до 80-х років була досить простою. Штаб-квартира ліги займалася і адміністративними, і комерційними питаннями.

Однак 80-і роки внесли серйозні корективи в зміну діяльності і організаційну структуру ліг, пов'язані з проведенням маркетингу. У зв'язку з тим що багато фахівців називають сьогодні НБА "еталоном" спортивного бізнесу, в якості прикладу наведемо її організаційну структуру. НБА складається з чотирьох самостійних організацій: самої НБА, що займається адміністративними питаннями, пов'язаними з проведенням чемпіонату ліги, а також трьох самостійних фірм - "НБА Пропертайс", "НБА Інтертейнмент" і "НБА Інтернешнл", а з 1997 року ще й жіноча НБА. У 90-х роках штат НБА збільшився більш ніж в 13 разів і досяг 450 чол. (в ГБЛ - 150 чол.). Сама НБА є неприбутковою організацією і фінансується за рахунок відрахувань команд від продажу квитків. Якщо в кінці фінансового року залишається надлишок коштів, то вони порівну розподіляються між усіма командами ліги.

Створенням трьох нових комерційних організацій в структурі ліги керівництво НБА організаційно підкріпила проведену лігою політику маркетингу, без якої сьогодні неможливо нормальне існування професійного спорту. Функції "НБА Пропертайс" включають три види діяльності: створення і підтримання іміджу ліги і команд; підвищення інтересу вболівальників до баскетболу і лізі; ведення комерційної діяльності. У фірмі шість відділів:

- ліцензійний, що підтримує відносини з компаніями-спонсорами;

- підприємницький, що займається всіма видами маркетингу, крім ліцензійно-спонсорської діяльності;

- відділ зв'язку із засобами масової інформації та видавничої діяльності;

- два відділи послуг, які відповідають за організацію ігор команд "Всіх зірок ліги", відкритого турніру "Макдональдса" та ін., а також здійснюють координацію діяльності маркетингових служб клубів;

- творчий відділ, який розробляє політику на майбутнє.

"НБА Інтер-тейнмент" відповідає за роботу з глядачами, а також займається продажем відеокaset із записами ігор. "НБА Інтернешнл" підтримує контакти з більш ніж 80 країнами світу. Вона займається також

продажем прав на телетрансляцію ігор команд. Аналогічну організаційну структуру мають НФЛ і ГБЛ.

На відміну від інших ліг в НХЛ три штаб-квартири - в Нью-Йорку, Монреалі і Торонто, кожна з яких виконує різні функції. Штаб-квартира в Монреалі (до 1977 року була єдиною в НХЛ) займається фінансовими питаннями ліги, контрактами гравців, спортивної інформацією, статистикою. В її штаті близько 30 чол. Штаб квартира в Торонто (20 чол.) Відповідає за організацію суддівства ігор в лізі, яке здійснюють 40 штатних арбітрів. Штаб-квартира в Нью-Йорку (20 чол.) на чолі з президентом ліги Г. Беттманом займається складанням календаря ігор, маркетинговою політикою, зв'язками з громадськістю, продажем прав на телетрансляції хокейних матчів, видавничою діяльністю.

Як і в інших лігах, на чолі НХЛ Рада керуючих, яка обирає президента ліги. У президента п'ять віце-президентів: по маркетингу, оперативного керівництва і адміністративних справах, юридичних питань, телебаченню і суддівства.

Важливе значення в організаційній структурі ліг займає календар матчів змагань. Від структури ліг в чому залежить кількість проведених ігор в сезоні. Так, команди ГБЛ проводять за сезон 162 гри, НБА та НХЛ - по 82 гри. Незважаючи на те що в кожній лізі - Американської і Національної - по 14 команд, НФЛ проводять за сезон всього 16 календарних ігор і 4 гри в передсезонному періоді.

Таким чином, ліга (асоціація) є організаційною одиницею професійного спорту. За своєю сутністю це спортивні картелі, які обмежують конкуренцію між командами на ринку робочої сили, узгоджено діють при вирішенні питань про прийом нових команд в лігу і контролюють їх розміщення, розподіляють між собою сфери впливу, включаючи контакти із засобами масової інформації, і в першу чергу з телебаченням. Контроль за кількістю і складом команд в лізі багато в чому дозволяє їх власникам перетворювати гри в товар, який користується попитом.

Клуб або команда є низовою ланкою ліги. Кожен клуб НХЛ є окремим підприємством з усіма характерними для нього службами і підрозділами. На чолі підприємства стоїть певна особа, яка координує всю його діяльність. Управління приблизно однакове для всіх ігрових видів спорту. На чолі клубу стоїть президент, який обирається радою правління. Команду очолює генеральний менеджер. У складі команди головний тренер і ще кілька тренерів в залежності від видів спорту. Чисельний склад команди з баскетболу 13-15 гравців, з хокею - 23-25, по футболу - 45-47. Загальний чисельний склад команд разом з адміністративним і обслуговуючим персоналом зазвичай становить від 70 до 100 чоловік.

Команди (клуби) в лігах знаходяться в неоднозначному становищі. Юридично вони є незалежними об'єднаннями, які можуть діяти самостійно. Однак їх діяльність як членів картеля- ліги юридично обмежується угодами, укладеними з лігою. В деякому відношенні вони рівноправні партнери, які вносять свій внесок і мають свою частку в спільному бізнесі. Однак будучи складовими частинами ліги, вони підкоряються її правилам, які не виключають можливості суворих дисциплінарних стягнень і покарань у разі їх порушення.

На відміну від інших сфер індустрії, в яких для різних структур існує можливість пошуку і знаходження власного ринку збуту, члени спортивних картелів - команди не можуть просто вийти з ліги і зайнятися власним бізнесом. Необхідною умовою їхнього існування є наявність суперника, з яким можна було б змагатися. Завдяки об'єднанню в ліги і асоціації клуби (команди) стали партнерами в бізнесі. Суперники вони тільки на полі. Економічні відносини, встановлені картельною структурою професійного спорту, виражаються в монополізації того, що економісти називають "ринком готової продукції" і монопольним становищем на так званому "ринку робочої сили". У першому випадку це ринок з одним продавцем, у другому - з одним покупцем.

Проілюструвати це можна на прикладі НХЛ. Ліга гарантує власникам які входять до неї команд виключне право на територію в радіусі 100 миль від

місця розташування штаб-квартири кожної з її команд. При розміщенні на цій території іншої команди НХЛ команда повинна отримати на це дозвіл НХЛ і оплатити компенсацію за "поступку території". Наприклад, коли на початку 1970-х років в лізі з'явилася команда "Нью-Йорк Айлендерс", то вона змушена була виплатити 4 млн доларів команді "Нью-Йорк Рейнджерс" за право влаштуватися в цьому місті.

Чому стало можливим поява монополій-картелів в професійному спорті, якщо в США діє антитрестовський закон Шермана? Багато американських дослідників пояснюють це спрощено: розглядаючи анти-трестівський позов Федеральної бейсбольної ліги про порушення її виключних комерційних прав на території міста Балтімор, суддя Верховного суду США О. Холмс в 1922 року прийняв рішення, в якому заперечував порушення антитрестівського закону Шермана, так як питання організації бейсбольних матчів належить до юрисдикції штату, а бейсбол не є бізнесом. Це і стало причиною легалізації ліги як картелю.

Однак монополії-ліги в бейсболі з'явилися ще на початку XX століття задовго до рішення суду. У початковий період розвитку професійного бейсболу власники команд запекло боролися за запрошення в свої команди найталановитіших гравців. Ця боротьба наносила матеріальної шкоди багатьом власникам, оскільки вела до зростання зарплати спортсменів, не збільшуючи в цілому доходи ліги і команд. Це стало причиною угоди власників команд щодо проведення в цьому питанні єдиної в лізі політики, в результаті якої склалася картельна структура професійного спорту. Її впровадження після створення ліг стало наступним етапом, тому що спорт, на відміну від інших видів корпоративної діяльності, передбачає наявність в лізі, принаймні, кількох команд, щоб їх суперництво приносило дохід.

Визначення "картель" може бути застосовано до більшості професійних ліг, оскільки картель - це об'єднання окремих приватних підприємств з виробництва подібних товарів або послуг, які домовляються про обмеження взаємної конкурентної боротьби за допомогою розподілу споживачів або

ринків, домовленості про кількість і якість продукції, що випускається, розподіл отриманих доходів і прибутків, спільного встановлення цін і термінів збуту продукції. Всі перераховані характеристики мають і професійні ліги, які є об'єднанням окремих приватних команд (клубів)

Існують два шляхи розвитку бізнесу. Перший - організація прагне посилити свої позиції, змагаючись з конкурентами, і другий - вступає з ними в співпрацю. Спортивний бізнес в США використовував обидва ці напрямки. Як відзначають фахівці, професійні ліги не є ідеальним картелем, оскільки вони ґрунтуються на гнучкій структурі, коли на місце вибула команди може бути прийнята нова.

Деякі фахівці оцінюють рівень організаційної структури ліг і команд як не відповідає вимогам сьогодення. Так, Р. Беррі, У. Гоулд і П. Стаудохар в книзі "Трудові відносини у професіональному спорті" відзначають, що люди, які працюють в спортивній індустрії, просуються на дотик. Існуючі індустріальні моделі або нечіткі, або їм не було дане досить повна оцінка, або їх застосовність є спірною. Погодитися з такою точкою зору досить важко. Прогрес в професійному спорті, на наш погляд, визначається двома основними показниками: ростом числа глядачів і зростанням доходів. За останні 20 років відвідуваність змагань з професійним видам спорту постійно зростала, збільшувалися і доходи професійних ліг і команд. Цьому багато в чому сприяла існуюча організаційна структура професійного спорту, яка не позбавлена недоліків, проте в основному вирішує поставлені перед нею завдання. Це підтверджується фінансовим станом ліг і команд.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА РОЗВИТОК СПОРТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

3.1. Створення національних структур із спорту та їх інтеграція в міжнародний спортивний рух

Цей напрямок розвитку спорту повністю залежить від ситуації, що склалася в міжнародному та американському професійному спорті. У вкрай складному становищі опинилися види спорту, в яких в зарубіжних країнах функціонують великі професійні ліги (наприклад, баскетбол, хокей) або існує система змагань, в яких беруть участь команди авторитетних і мають потужну фінансову базу спортивних клубів (наприклад, велосипедний спорт).

У цих видах спорту за короткий час стався інтенсивний відтік найсильніших спортсменів за кордон, різке ослаблення клубних команд, зниження якості національних чемпіонатів і, як наслідок, втрата інтересу до розвитку даних видів спорту як у державних структур, об'єктивно не бачать перспектив у збірних команд в боротьбі за призові місця на чемпіонатах Європи і світу, Олімпійських іграх, так і з боку внутрішніх спонсорів, засобів масової інформації, глядачів. Ситуація, що склалася в цих видах спорту, в основному носить об'єктивний характер.

На жаль, ігрові види, які в Україні могли б розвиватися як професійні (хокей і баскетбол), є одними з найбільш популярних професійних видів спорту США. На початку 90-х років НХЛ і НБА легко вийшли на ринок гравців Росії і України і залучили до своїх клубів більшість найсильніших спортсменів, а також талановитої молоді. Багато гравців, які не здатні за рівнем своєї майстерності потрапити в клуби НБА та НХЛ, виявилися в різних професійних і напівпрофесійних європейських командах.

В останні роки в США і Західній Європі досить інтенсивно йде процес професіоналізації інших ігрових видів спорту, зокрема волейболу та гандболу. У цих видах спорту в різних країнах з'явилася велика кількість професійних і

напівпрофесійних команд, до яких увійшли і більшість найбільш перспективних спортсменів України.

Більш благополучна ситуація склалася в деяких інших видах спорту, зокрема в тенісі і боксі, що багато в чому пов'язано з конкретними умовами їх розвитку в світі.

Як зазначалося, за розвиток світового професійного тенісу у чоловіків відповідає Асоціація тенісистів-професіоналів (АТП), у жінок - Жіноча тенісна асоціація (WTA). В даний час АТП об'єднує понад 200 найсильніших тенісистів, а WTA - понад 100 спортсменок. З огляду на, що членство в цих організаціях індивідуальне, процес включення в систему професійного тенісу найсильніших спортсменів України пройшов без особливих труднощів. Цьому сприяла система менеджменту і маркетингу в професійному тенісі, що давно склалася і досить чітко працює. У тенісі працює понад 15 менеджерських агентств, зайнятих пошуком талановитих гравців і їх просуванням в еліту світового тенісу. Деякі з цих агентств допомогли провідним спортсменам України швидко адаптуватися в систему професійного тенісу.

Національні федерації тенісу України в 90-х роках активно включилися в розвиток системи тенісних клубів і проведення турнірів різного рівня. Серйозні кроки були зроблені в організації великих міжнародних турнірів. Вперше один з 53 турнірів "Світової серії" АТП-тур був проведений в 1990 році в Москві і отримав назву "Кубок Кремля". З кожним роком підвищувався авторитет цього турніру, в кінці 90-х років його призовий фонд перевищив 1 млн доларів. Жіноча частина "Кубка Кремля" увійшла в серію супертурнірів Жіночої тенісної асоціації.

Реорганізовано внутрішні рейтингові турніри, які на початку і середині 90-х років проводилися безсистемно, без урахування кваліфікації учасників, їх віку. В кінці 90-х років все офіційні тенісні змагання в Україні об'єднані в Українській тенісний тур (УТТ). Турніри поділені на чотири категорії. До вищої і першої категорій відносяться всі міжнародні турніри і чемпіонати України. Серед них турніри серії "Future" з призовим фондом 15 тис. доларів,

"Challenger" з призовим фондом 25 тис. доларів, другу і третю категорії отримали загальноросійські змагання, четверту - турніри місцевого масштабу. Кожній категорії відповідають коефіцієнти для нарахування рейтингових очок. Введено загальноприйняті в світовому тенісі вікові градації: до 12, 14, 16, 18 років і без обмеження віку.

Подібна, досить благополучна, ситуація склалася і в боксі. За періодом хаотичного від'їзду спортсменів на початку 90-х років в зарубіжні клуби професійного боксу, який не приніс боксу України серйозних результатів і авторитету, був етап становлення федерацій професійного боксу; створення спортивних клубів, в яких спортсмени отримали можливість готуватися до професійних турнірів; визнання національних федерацій найбільш авторитетними міжнародними організаціями.

Процес становлення вітчизняних структур професійного боксу і організація турнірів в Україні під егідою національних федерацій і відповідних міжнародних організацій йшли паралельно з від'їздом ряду спортсменів для підготовки в відомих зарубіжних клубах. Найбільш яскравою подією в цьому плані є досвід відомих українських боксерів Віталія та Володимира Кличко, які вдумливо і цілеспрямовано пішли по шляху багатьох видатних боксерів професіоналів, які досягли великих успіхів в аматорському боксі і використовували ці успіхи в якості основи для переходу в професійний спорт.

Стабільна ситуація, що склалася в міжнародному професійному тенісі та боксі, добре відомі і відпрацьовані організаційні основи відбору спортсменів, визначення їх рейтингу, організація турнірів і, що дуже важливо, прагнення національних федерацій діяти відповідно до усталених принципів функціонування цих видів професійного спорту, дозволяють говорити про те, що їх розвиток, незважаючи на величезні труднощі в Україні, в цілому йде по вірному шляху, особливо в частині інтеграції в систему міжнародного спорту.

3.2. Федерації і професійні клуби їх становлення та розвиток.

Певну самостійність в цьому плані проявили організації, які керували розвитком футболу в Україні - Федерація футболу України. Ще на початку 90-х років в Україні були сформовані професійні футбольні ліги, зроблені спроби побудувати роботу з розвитку цих ліг, спираючись на передовий зарубіжний досвід. Здавалося, для цього були достатні передумови: величезна популярність цього виду спорту, велика кількість команд різних рівнів, наявність розгалуженої мережі стадіонів та навчально-спортивних баз, наявність безлічі шкіл підготовки резерву, багаті традиції вітчизняного футболу, велика кількість кваліфікованих тренерів, традиційно зацікавлене ставлення керівників держави і регіонів до розвитку цього виду спорту.

Керівники федерацій, професійних футбольних ліг виконали велику роботу по становленню професійного футболу. В результаті була сформована система управління розвитком футболу, створена система змагань. До кінця 90-х років в Україні сформована струнка система змагань серед команд Професійної футбольної ліги. Наприклад, в 1999 році в змаганнях трьох рівнів національного чемпіонату (вищий дивізіон - 16 клубів, перший - 22 клуби і другий - 97 клубів) брали участь команди 135 клубів (145 команд) різних регіонів України.

Як бачимо, більшість клубів (113) знаходиться в центральному регіоні. Тут же розташовані всі найсильніші клуби, представлені у вищому дивізіоні. Розроблено систему модернізації змагань в першому дивізіоні, який, на думку фахівців, відрізняється перевантаженим календарем, що негативно позначається на якості навчально-тренувального процесу і майстерності футболістів. Запропоновано протягом 2000-2001 років скоротити кількість команд у першому дивізіоні до 18, впорядкувати систему переходу команд з другого дивізіону в перший, з першого - в вищий (рис. 3.2).



Рис. 3.2 Система впорядкування змагань між командами професійної футбольної ліги України та переходу команд з одного дивізіону в інший

У різні футбольні клуби залучено значну кількість іноземних гравців. Наприклад, в сезоні 1999 році з 3285 гравців, які виступали в командах усіх трьох дивізіонів, 318 іноземців. Найбільша кількість гравців було з України (133 чол.), з Грузії (40 чол.), Білорусі (36 чол.). Однак прибули гравці з Бразилії (15 чол.), Камеруну (12 чол.) - всього з 24 країн світу.

Для українського футболу 2000 року характерна велика кількість організаційно-правових форм діяльності клубів - членів професійної футбольної ліги. Тут ми зустрічаємо громадські організації (40), товариства з обмеженою відповідальністю (23), акціонерні товариства (15), некомерційні партнерства (12), автономні некомерційні організації (10) і ін.

У процесі ліцензування клубів професійної футбольної лігою були обстежені стадіони, на яких проводяться матчі чемпіонату, на їх відповідність технічним вимогам, поставлені завдання щодо реконструкції та обладнанню

стадіонів. До 2000 року понад 100 стадіонів (близько 70%) відповідає вимогам ПФЛ, хоча тільки третина з них мала поля з підігрівом, індивідуальні сидіння на трибунах, необхідний рівень освітлення.

Стан фінансового забезпечення більшості клубів свідчить про те, що вони дуже далекі від вимог, що пред'являються до реального професійного спорту. Велика частина коштів на утримання клубів надходить з місцевих бюджетів (близько 50%), спонсорів (близько 20%), решта - від їх власної господарської діяльності, яка, на жаль, в значній мірі не пов'язана з отриманням коштів власне від футболу. Відповідно до вимог ПФЛ, що пред'являються до футбольних клубів вищого і першого дивізіонів, їх річний бюджет повинен бути не менше 3 млн доларів США, другого дивізіону - не менше 1,5 млн доларів США.

Практично всі клуби, як це було і в Радянському Союзі, серйозно ставляться до підготовки резерву: близько 30% футбольних клубів містять дитячо-юнацькі спортивні школи, стільки ж клубів мають спеціальні групи підготовки резерву, інші клуби орієнтуються на юних спортсменів, що тренуються в міських ДЮСШ.

Віддаючи належне зусиллям, які роблять Федерація футболу України і Професійна ліга в розвитку професійного футболу, не можна не бачити велике відставання українського футболу від футболу передових країн Заходу і, в першу чергу, Англії, Німеччини, Італії, Іспанії, Франції. Це стосується системи змагань, матеріально-технічної бази, взаємин ліги і клубів, клубів і гравців, а також якості гри команд і окремих гравців, рівня досягнень на міжнародній арені.

Два моменти дозволяють з певним оптимізмом дивитися в майбутнє українського футболу. По-перше, величезна популярність і масовість цього виду спорту, велика кількість команд, представлених на різних рівнях. По-друге, досить струнка система змагань, взаємодії між дивізіонами, вимоги до футбольних клубів. І, по-третє, наявність досить гострої конкуренції на всіх

рівнях українського чемпіонату, в тому числі і в вищому дивізіоні, в якому проглядається відсутність монополії з боку одного клубу.

Федерація футболу і професійна ліга України в процесі реорганізації футболу, розпочатої з 1993 року, обрали аналогічний шлях розвитку. Реалізовано ідентичний підхід до системи організації змагань, ліцензування клубів, розвитку матеріально-технічної бази, підготовки резерву і т. д. Однак специфічною особливістю українського професійного футболу стало створення одного "суперклубу". Для цього клубу, згідно з прийнятою концепцією, повинна бути створена потужна матеріально-технічна база, умови для залучення і вільного використання найсильніших гравців. Саме цей клуб повинен представляти український футбол в Лізі чемпіонів і, по суті, бути збірної України. З метою реалізації цієї ідеї основні компоненти українського футболу (система переходу і використання гравців в різних клубах, організація національного чемпіонату і ін.) Були підпорядковані інтересам провідного клубу, яким, цілком природно, виявився футбольний клуб "Динамо" (Київ) - безсумнівний лідер радянського футболу 70-80-х років. Цей клуб, за задумом керівників ПФЛ, повинен був стати моделлю як в організаційно-фінансовому, так і в чисто спортивному відношенні, на яку слід було б орієнтувати всі інші клуби професійної ліги.

Така позиція, на жаль, виключала можливість повноцінного розвитку інших клубів ліги, здатних стати конкурентами найсильнішого клубу в національному чемпіонаті. Тому розвиток "суперклубу" відбулося багато в чому за рахунок інших команд ліги, з яких було залучено в провідний клуб найсильніші гравці і перспективні молоді спортсмени. Структура національного чемпіонату, його терміни, календар, порядок використання і переходу гравців і т. д. Були підпорядковані виключно інтересам виступів провідного клубу і збірної в найбільших міжнародних турнірах.

Це призвело до тяжких наслідків для національного чемпіонату, який втратив основний системоутворюючий елемент будь-якого повноцінного чемпіонату - реальну конкуренцію в боротьбі за чемпіонський титул, часту

змінюваність чемпіона країни, ймовірність перемоги будь-якого з аутсайдерів чемпіонату над його лідерами. Провідні команди України, що мали високі досягнення в радянському футболі ("Чорноморець", "Дніпро", "Шахтар", "Зоря" та ін.) Перетворилися в колективи, які не здатні скласти конкуренцію ведучому клубу і не мають перспектив це зробити в майбутньому.

У 90-х роках відвідуваність стадіонів знизилася в 5-10 разів, зменшився інтерес засобів масової інформації, а отже, знизилися доходи ліги і клубів. Ще більшою проблемою стало зниження інтересу до футболу з боку місцевих адміністрацій, реальних і потенційних спонсорів. До кінця 90-х років виникла проблема фінансового краху ряду команд, які перебувають у другій частині ігрової таблиці, їх відмови від участі в національному чемпіонаті. Цей стан справ не могло не позначитися негативно і на якості підготовки та ігрової діяльності провідного клубу. Це природно, тому що, не маючи конкурентів в національному чемпіонаті, найсильніша команда втратила можливість використовувати величезний потенціал календарних ігор, який має місце тільки в разі, коли кожна з ігор вимагає повної мобілізації функціональних можливостей гравців, прояву на максимально доступному рівні їх техніко тактичного функціонального і психологічного потенціалу.

Таким чином, "Динамо" (Київ) щорічно надає величезну фору найсильнішим клубам Франції, Іспанії, Італії, Англії, Німеччини - основним конкурентам в змаганнях Ліги чемпіонів, які щорічно мають близько 40 ігор реального національного чемпіонату, що вимагають повної мобілізації сил, оскільки результат кожної гри, втрата навіть одного очка може вплинути на його результати.

Безсумнівний авторитет команди "Динамо" (Київ) на європейській арені у другій половині 90-х років забезпечується великою кількістю висококласних гравців, якими постійно поповнюється клуб з числа провідних гравців України, та інших країн СНД. Наприклад, в 70-80-х роках команда "Динамо" (Київ) фактично повністю складалася з вихованців українського футболу. Так, в фінальних матчах в боротьбі за Кубок володарів кубків європейських країн

(1975-1986 рр.) з 24 гравців, які брали участь в цих матчах, лише один (В. Колотов) був підготовлений в російських клубах, інші - в українських. В кінці 90-х років ситуація принципово змінилася. У самому відповідальному матчі 2000 року з мюнхенською "Баварією" брали участь 14 гравців київського "Динамо", з них тільки А. Шовковський - вихованець київського клубу, ще 5 гравців залучені в команду з інших українських клубів, а більшість футболістів прибули з інших країн - Грузії (2 чол.), Білорусі (2 чол.).

Сьогодні важко однозначно сказати, чи можна виграти конкуренцію в європейському футболі за рахунок великої кількості яскравих, обдарованих гравців, прекрасно обладнаної сучасної спортивної бази, при досить ефективному матеріальному і медичне забезпечення і практичній відсутності тренуючої ролі ігор національного чемпіонату. Хотілося б, щоб цей, який не має аналогів в світовому футболі, експеримент привів до успіху. Однак практика останніх років показує, що сильні сторони і переваги клубу, ймовірно, не зможуть все ж компенсувати відсутність реальної конкуренції в національному чемпіонаті, тренуючої ролі його ігор.

У цих умовах слід визнати правильними дії керівництва київського "Динамо" з продажу провідних гравців в найсильніші зарубіжні клуби. Природно, що в цьому випадку послаблюється провідний клуб, перспективи якого в європейських турнірах стають ще більш проблематичними, проте виграє збірна команда, частина якої може бути укомплектована талановитими гравцями, які постійно перебувають у тренувальному та змагальному режимах реального професійного футболу країн Заходу. Зрозуміло, що майстерність таких гравців буде значно вище, ніж якби вони залишалися в умовах українського чемпіонату. Природно, чим більша кількість найсильніших українських футболістів виявиться в відомих професійних клубах, тим більше райдужними виявляться перспективи збірної команди. Тим більше, що така практика не є новою. На її основі базуються досягнення багатьох збірних команд, що досягли успіхів на світовій і європейській аренах в різні роки - Данії, Швеції, Норвегії, Голландії, Хорватії та ін.

Говорячи про перспективи розвитку професійного футболу України, слід орієнтуватися на передовий досвід країн Заходу, який переконливо показує, що основу професійного футболу повинні складати орієнтація на розвиток повноцінного внутрішнього чемпіонату, заснованого на створенні атмосфери жорсткої конкуренції між приблизно рівними під силу командами, часта змінюваність чемпіонів і призерів. Саме наявність в країні такого чемпіонату дозволяє створити передумови для того, щоб зробити футбол дійсно професійним, т. е. забезпечити таке його стан, при якому всі витрати ліги і клубів покриваються доходами від основної діяльності. Проведення повноцінного чемпіонату є і найважливішим фактором забезпечення ретельної підготовки гравців і команд, так як найвищий рівень готовності окремих футболістів і команд, стабільність їх виступів в екстремальних умовах, характерних для найбільш важливих ігор, можуть бути забезпечені лише великим об'ємом змагальної діяльності з максимальною мобілізацією функціональних резервів. При такому підході досягнення деяких команд в європейських турнірах, виступи збірної в європейських і світових першостях є вторинними по відношенню до чемпіонатів країн.

Однак повноцінний розвиток професійного футболу неможливе і без опори на історію вітчизняного футболу, його традиції, організаційні та методичні досягнення. Не можна забувати, що футбол в колишньому СРСР був найбільш популярним, масовим і улюбленим в країні видом спорту. Вже перші виступи на міжнародній арені в кінці 40-х - початку 50-х років переконливо продемонстрували, що найсильніші клуби і збірні команди СРСР за рівнем своєї майстерності відповідали найвищим міжнародним стандартам, що найбільш яскраво проявилось в 1956 році, коли збірна олімпійська команда СРСР стала чемпіоном Ігор Олімпіади, а збірна країни - чемпіоном Європи 1961 року.

Великих успіхів радянський футбол досяг і в 70-80-х роках, чому значною мірою сприяла хороша організаційна база вітчизняного футболу. Найгостріша атмосфера чемпіонатів СРСР, жорстка конкуренція між кількома

клубами в боротьбі за першість, часта змінюваність чемпіонів СРСР, багатоступенева система чемпіонатів (вища ліга - основні та дублюючі склади, перша ліга, друга ліга), широка мережа дитячих спортивних шкіл, ефективне науково-методичне забезпечення, робота по вихованню та підвищенню кваліфікації тренерів - основні складові, що забезпечують високий рівень майстерності спортсменів та команд, їх успішний виступ на міжнародній спортивній арені, особливо з урахуванням високого рівня конкуренції, який вже тоді існував не тільки в світовому, а й в європейському футболі. Для підтвердження успіхів футболу тих років досить привести такі факти. Олімпійська збірна команда СРСР завоювала бронзові нагороди на Іграх у Мюнхені (1972 р.), Монреалі (1976 р.) і Москві (1980 р.), в Іграх 1984 року участі не брала в зв'язку з бойкотом, однак в 1988 році в Сеулі стала олімпійським чемпіоном, вигравши у фіналі у збірної команди Бразилії. Найсильніша в СРСР в ті роки команда "Динамо" (Київ) в 1975 і 1986 роки була переможцем престижного європейського турніру - Кубка володарів кубків європейських країн, а її найсильніші гравці О. Блохін (1975 р.) і А. Беланов (1986 р.) ставали володарями "Золотого м'яча", яким нагороджувався кращий гравець Європи за підсумками року. Клуб "Динамо" (Тбілісі) в 1981 році також зумів стати володарем Кубка володарів кубків європейських країн. Збірна команда СРСР регулярно отримувала право брати участь у фінальних турнірах чемпіонатів Європи та світу і в ряді випадків виступала досить успішно.

Всі ці досягнення радянського футболу в значній мірі були забезпечені розвитком футболу в республіках колишнього Радянського Союзу - Україні, Грузії, Вірменії, Білорусії та ін., наявністю самосамобитних шкіл футболу і постійним суперництвом провідних клубних команд республік в чемпіонатах СРСР, боротьбою між київським "Динамо" і московським "Спартак" не тільки за лідерство в радянському футболі, а й за право бути базовою командою збірної країни, а гравців команд - за право опинитися в збірній.

На цьому тлі окремі яскраві перемоги київського "Динамо" в турнірі Ліги чемпіонів, якими воно змогло порадувати своїх уболівальників в 1998-1999 роках. Виграш командою збірної України в 1999 році матчу у відбірному турнірі до чемпіонату Європи 2000 року у чемпіона світу 1998 року збірної команди Франції та інші не можуть поліпшити в цілому безрадісну ситуацію, що склалася в цьому виді спорту.

Протягом останнього десятиліття ні збірна Росії, ні збірна України не змогли жодного разу пройти відбіркові турніри до чемпіонатів Європи та світу, Ігор Олімпіад 1996 і 2000 років. У різних клубних європейських турнірах лише окремі виступи київського "Динамо" і в меншій мірі московського "Спартака" відповідали високим міжнародними стандартами починаючи стандартам. Що стосується інших лідерів російського і, особливо, українського футболу, то клас їх гри знаходиться на рівні, що не дозволяє складати реальну конкуренцію європейським клубам навіть середнього класу.

Причини невдач футбольні функціонери схильні бачити в складній соціально-економічній ситуації, що склалася в країнах, погіршення умов для розвитку дитячо-юнацького спорту, будівництва та утримання спортивних споруд і т. п. Відзначаючи негативний вплив економічної кризи на розвиток спорту, не можна не бачити, що воно в більшій мірі торкнулося найбільш розвинених в Україні олімпійських видів спорту - легкої атлетики, плавання, вільної та греко-римської боротьби, фехтування, стрибків у воду, біатлону, лижних гонок та ін. Однак в цих видах спорту як російські, так і українські спортсмени зберігають високі позиції на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу та Європи, а в окремих випадках (наприклад, український біатлон, велосипедний спорт, стрибки у воду, плавання) навіть зробили помітний крок вперед у порівнянні з досягненнями другої половини 80-х років. Не випадково головний тренер збірної України, тренер провідного російського клубу "Спартак" Олег Романцев зазначає, що проблеми російського футболу 90-х років багато в чому пов'язані з втратою чемпіонатів СРСР, в яких конкурували не тільки клуби, а й самобутні і ефективні школи футболу - кавказька,

азіатська, українська, московська, білоруська. Саме втрата Всесоюзного футбольного чемпіонату багато в чому визначила спад російського футболу.

Формування ефективної системи професійного спорту в країні - складний і тривалий процес, що вимагає спеціальних знань і високої кваліфікації людей, які взялися за його організацію, виняткову гнучкість при прийнятті рішень, вміння відмовлятися від помилкових позицій, прагнення до постійного вдосконалення системи відповідно до закономірностями і принципами розвитку професійного спорту. На нашу думку, саме наявність проблем в цій сфері породило ситуацію, яка склалася в цьому виді спорту в Україні.

3.3. Застосування Європейського досвіду професійного спорту в Україні

Професійний спорт в Європі має ряд особливостей, пов'язаних з історичними традиціями і концепціями його розвитку в окремих країнах, різним ставленням до нього держави, з іншим підходом до підготовки спортсменів-професіоналів і відбору їх в команди, з фінансуванням професійного спорту, а також іншим, в порівнянні з американцями, сприйняттям спорту європейцями.

На відміну від американського спорту, в якому чітко простежується грань між аматорським і професійним спортом, в Європі такого "вододілу" не спостерігається. Національні федерації по ряду видів спорту об'єднують і любителів, і професіоналів. Великий вплив на них чинять міжнародні спортивні організації.

З точки зору культивування професійних видів спорту практично великих відмінностей між Європою і Америкою не існує. В Європі це автогонки, баскетбол, бокс, велоспорт, волейбол, гольф, гірськолижний спорт, регбі, теніс, фігурне катання, футбол, хокей та ін. В ряді європейських країн з'явилися напівпрофесійні команди з американського футболу і бейсболу. Специфіка розвитку професійного спорту в Європі найбільш чітко проявляється саме в його окремих видах.

На розвиток професійного спорту в Європі сильний вплив надавала англійська концепція аматорства, ставлення до нього МОК і міжнародних спортивних федерацій. Не випадково в прийнятих в ряді країн законах про спорт, а іноді в статутах і положеннях національних федерацій дано визначення спортсмена-любителя і спортсмена-професіонала. Так, Німецький футбольний союз (DFB) визначає футболіста-аматора як отримувати не винагороду, а тільки відшкодування своїх витрат. "Договірний" футболіст-любитель грає в футбол за контрактом за винагороду, що перевищує місячне відшкодування його витрат у розмірі мінімум 700 марок в середньому за рік. Договір повинен бути укладений з клубом. Ліцензійний або професійний

футболіст грає в футбол на основі одержуваної в ДФБ ліцензії та трудової угоди з футбольним клубом ліги, які мають також ліцензію ДФБ.

У 1978 році бельгійський парламент визначив статус професійного спортсмена як особа, яка працює за наймом і яка отримує за участь в спортивних змаганнях винагороду, що перевищує встановлену суму.

До середини 80-х років у багатьох країнах Європи концепція аматорства з її цінностями і ідеалами переважала над концепцією професіоналізму, статус спортсмена-любителя розглядався спортивною громадськістю значно вище, ніж статус професіонала, а в англійському та французькому регбі такий стан зберігається і сьогодні. Важливу роль в цьому зіграла позиція МОК, який до початку 80-х років твердо дотримувався концепції аматорства.

Ще одна особливість розвитку професійного спорту в Європі пов'язана з організаційною структурою розвитку окремих його видів. Як і в США, в професійних видах спорту Європи є свої ліги і асоціації. Однак є відмінності, пов'язані з комплектуванням, наприклад, ліг з ігрових видів спорту. У США в жодній головній професійній лізі (НБЛ, АБЛ, НБА, НФЛ, НХЛ) команда, що зайняла в чемпіонаті ліги останнє місце, що не вибуває з неї, а в Бундес-ліги існує обмін футбольними клубами між вищим, другим і аматорським дивізіонами. Крім того, щоб грати в перших двох дивізіонах Бундес-ліги, кожному футбольному клубу необхідно отримати ліцензію від ДФБ, а також довести, що він в змозі виконати певні адміністративні, фінансові і технічні умови, а також умови по техніці безпеки.

Однак основна особливість розвитку європейського професійного спорту пов'язана зі ставленням до нього держави і фінансуванням. На відміну від США, де професійний спорт розвивається по юридичним нормам, властивим будь-якому іншому виду бізнесу, а також прецедентним правом, у багатьох країнах Європи прийняті закони про розвиток спорту, в тому числі професійного, а в ряді країн і закони про розвиток професійного спорту або розділи про професійний спорт в законах про спорт (Іспанія, Італія, Португалія).

Практично у всіх європейських країнах, де культивуються окремі види професійного спорту, зокрема ігрові, держава через місцеві органи влади сприяє їх розвитку. Жодна головна професійна ліга не підтримується безпосередньо фінансовими засобами з бюджетів штатів і міст. У той же час муніципалітети багатьох американських міст надають професійним командам непряму допомогу, пов'язану з пільговою задачею в оренду муніципальних спортивних споруд, податковими "лазівками", а в окремих випадках з фінансовою підтримкою команд нижчих ліг з бейсболу та хокею.

Особливо відрізняється підхід до фінансування професійного спорту США і Європи. Хоча джерела фінансування однакові, але частка їх у загальному бюджеті ліг і команд має істотні відмінності. Йдеться, в першу чергу, про доходи від продажу прав на телетрансляцію змагань. У США, особливо в НФЛ, головних бейсбольних лігах (НБЛ і АБЛ) і НБА, ці доходи значно вище, ніж в Європі. Що стосується відвідуваності змагань, то вона, як уже зазначалося, значно вище на американському континенті. В Європі не надається такого великого значення, як в США, роботі з глядачем, а також доходів від здачі в оренду спеціальних лож для найбільш багатих глядачів.

Існують відмінності в джерелах фінансування професійного спорту США і Європи, зокрема отримання доходів від телебачення. Якщо в Америці телебачення для багатьох видів спорту, особливо для американського футболу, бейсболу, баскетболу та боксу, стало одним із основних джерел фінансування, то в країнах Європи навіть в футболі доходи від продажу прав на трансляцію матчів в бюджетах професійних команд складають в середньому близько 20 %.

На відміну від США спортивні телепередачі в багатьох європейських країнах мають зовсім іншу тимчасову структуру (табл. 3.3). Так, в Європі в 90-х роках Телеспорт № 1 став теніс, який займав 38% спортивного ефіру, футбол - 15%, легка атлетика - 12%, лижний спорт - 6%, автоспорт - 6%, гольф - 4% і інші види спорту - 18%.

Таблиця 3.3.

Телевізійний час різних видів спорту на телебаченні Європи

Країна	Теніс	Футбол	Легка атлетика	Лижний спорт	Автоспорт	Гольф
Німеччина	543	159	18	36	7	-
Італія	180	170	65	45	50	-
Франція	190	180	45	5	15	15
Велико-британія	97	97	80	5	85	-

Однак найбільше розходження в фінансуванні професійного спорту в Європі та США проявляється у ставленні спонсорів і місцевих органів влади. Здавалося б, у США - країні активного розвитку спортивного спонсорства, у професійного спорту "відбою" не повинно бути від фірм-спонсорів. Насправді це не так. Якщо в бюджетах професійних команд в Німеччині, Італії, Іспанії та інших європейських країнах вклади спонсорів складають 20-30%, а іноді і 50%, то в головних професійних лігах США з бейсболу, баскетболу, американського футболу і хокею фінансова допомога спонсорів навіть не закладається в бюджет команд.

Аналізуючи роль спонсорів у розвитку професійного спорту США, слід зазначити їх роль у фінансуванні таких видів спорту, як авто- і мотогонки, велоспорт, гольф, теніс. В ігрових видах спорту, зокрема в американському футболі, бейсболі, баскетболі та хокеї, до початку 90-х років будь-якої професійної лізі, як і її спонсорам, було приємно заявляти про свої тісні взаємини. Однак практично це не забезпечувало лігам і професійним командам серйозної фінансової підтримки, яка була незначною у порівнянні з

спонсорством американськими фірмами Олімпійських ігор, Олімпійського комітету США і навіть студентського спорту.

Американські фірми-спонсори не виділяють великих спонсорських сум, оскільки за сумою одержуваних доходів професійний спорт в США, і в першу чергу професійні команди з американського футболу, бейсболу, баскетболу та хокею, є однією з найприбутковіших сфер вкладення капіталу. Який же багатий спонсор допомагатиме надбагатій організації? У той же час нерідко доводиться чути і читати про спонсорські суми в американському професійному спорті. Це відноситься, як зазначалося вище, до авто-, мото- і велоспорту, гольфу, тенісу та окремих заходах, пов'язаних зі змаганнями професійних команд з американського футболу, бейсболу, баскетболу та хокею.

Що стосується рекламної діяльності та доходів від неї, то тут необхідно дати істотне роз'яснення, пов'язане з американської маркетингової специфікою. Безсумнівно, більшість найбільших фірм і корпорацій США витрачають величезні кошти на рекламу своєї продукції. Але якщо доходи від щитової реклами залишаються у команди або у орендованого нею Палацу спорту (стадіону), то теледоходи повністю переходять до телевізійної компанії, яка на ці доходи купує у ліг і організаторів змагань права на трансляцію.

Є ще один розділ - ліцензійна діяльність, до якої деякі фахівці відносять і сферу спонсорства. На думку прогнозистів, доходи, які відраховуються професійними лігами і командами від продажу ліцензійних товарів з їх емблемами, можуть стати на початку XXI ст. одними з найперспективніших і стабільних. У цій сфері діяльності американський професійний спорт є еталоном для всіх інших спортивних організацій, включно з країнами Європи.

В Європі існує різне ставлення до спонсорування професійного спорту. Воно залежить від країни, її традицій, ставлення до спорту і виду спорту. Не випадково з командних ігрових видів спорту тільки професійний футбол має завдяки спонсорам більш-менш міцну фінансову базу. Так, футбольні клуби

Великобританії, Франції, Німеччини, Італії, Іспанії тісно пов'язані з такими компаніями-спонсорами, як АГФА, "Опель", "Мерседес-Бенц", "Адідас", "Грюндиг", "Літлвудс", "Діадора", ФІАТ, "Пармалат", "Матра", банк "Баркліз" та ін. Особливо популярно спортивне спонсорство в Італії: одна з причин - пільгова податкова політика. Фірми в цій країні не платять податків з витрат на рекламу.

Фахівці та вболівальники розуміють, що без спонсорських вкладень команди в європейських країнах не можуть існувати. Однак ставлення до спонсорства неоднозначне. Відомий голландський тренер по футболу Р. Міхелс вважає, що спонсорство негативно впливає на гру, її стиль. Спонсорам необхідна тільки перемога. Обов'язковість успіху прямо пов'язана з сумою виділених спонсором грошей, тому суми спонсорських внесків з року в рік коливаються, а дефіцит бюджету окремих футбольних клубів поступово зростає.

Багато любителів футболу навіть не уявляють собі, що найсильніші в світі іспанські, італійські і французькі клуби постійно в боргах. Так, борги іспанських футбольних клубів I і II ліг досягли в сезоні 1992/93 років 2,47 млрд песет (17 млн доларів). У першій лізі з 20 клубів тільки 10 закінчили сезон з позитивним сальдо, а в другій - 11 з 16 мають борги. В Італії 18 футбольних клубів в лізі "А" обтяжені боргами. Підтвердженням фінансових проблем італійського футболу служить факт продажу хороших гравців за кордон. За ефективністю вкладення капіталу торгівля футбольним "живим товаром" в Старому Світі може посперечатися з ризикованими операціями на ринках третього світу. Підтвердженням служать операції з трьома футболістами в кінці 90-х років - Роналдо, Вієрі, Анелька.

У 1990 р тренер бразильської команди "Сан-Крістовао" Жаїрзінью викупує трансфер Роналдо у свого клубу за 7,5 тис. доларів. Через два роки він продає 55% трансферних прав на Роналдо футбольному клубу "Крузейро" за 550 тис. доларів. У 1994 році голландський клуб "Ейндховен" вже платить "Крузейро" 6 млн доларів. Ще через два роки "Барселона" купує Роналдо у

"Ейндховена" за 20 млн доларів. У 1997 році Роналдо визнаний найкращим футболістом світу, що, природно, тягне за собою збільшення зарплати. Однак "Барселона" вважає за краще не підвищувати його 2-мільйонний зарплату, а продати Роналдо міланському "Інтеру" за 28 млн доларів.

У 1996 році італійський клуб "Ювентус" купує у клубу "Атланта" К. Вієрі за 5 млн доларів, а в 1997 р перепродує його мадридському "Атлетіко" за 19 млн доларів. У 1998 р президент римського клубу "Лаціо" С. Краньотті купує К. Вієрі за 28 млн доларів, а в 1999 р "Лаціо" перепродує його в "Інтер" за небачену до того в світовому футболі суму - 47,3 млн доларів .

Нарешті, історія з 20-річним французом Ніколя Анелька. Лондонський клуб "Арсенал" придбав його в 1997 році за 800 тис. доларів, а в 1999 році продав мадридському "Реалу" за 35,3 млн доларів.

В останні роки досить сильно змінилася ситуація в футбольному бізнесі Європи - різко зросли суми трансферних угод на ринку футболістів. За період 1997-2000 років вони збільшилися приблизно в 2 рази.

У табл. 3.4 наведені найбільші трансферні угоди в європейському футболі за останні чотири роки (ціни вказані ті, які були на момент укладання угоди).

Таблиця 3.4.

Самі великі трансфери в футболі за 1997-2000 рр.

Рік	Ігрок	Команда, в якій футболісти випутили	Команда в яку футболіст продан	Сумма, млн. дол.
1997	Денільсон	Сан-Пауло	Бетіс	35,0
1997	Роналдо	Барселона	Інтер	27,9
1997	Ривалдо	Депортіво	Барселона	26,7
1998	Вьєрі	Атлетіко	Лаціо	28,0
1999	Вьєрі	Лаціо	Інтер	50,0
1999	Анелька	Арсенал	Реал	35,7
1999	Аморузо	Удінезе	Парма	33,1
1999	Шевченко	Динамо (К)	Мілан	24,7

2000	Фігу	Барселона	Реал	56,1
2000	Креспо	Парма	Лацио	54,1
2000	Батистута	Фіорентіна	Рома	33,8
2000	Анелька	Реал	ПСЖ	31,2

Як видно з наведених даних, в трансферних операціях беруть участь італійські, англійські і іспанські клуби.

В кінці липня 2000 році мадридський "Реал" придбав у Барселони одного з кращих в світі півзахисників - португальця Луїша Фігу за рекордну суму - 56 млн доларів.

Провідні футболісти-професіонали європейських клубів заздрили багатомільйонних контрактів американських клубів в ігрових видах спорту. І тільки в кінці 90-х років європейські бізнесмени повірили, що провідні футболісти світу Роналдо, Денісон, Вієрі, Бекхем, Анелька - надійна інвестиція. Слід звернути увагу на те, що якщо в США "зірок" професійного спорту розглядають як запоруку хороших прибутків, то в Європі поки як надійну інвестицію капіталу з метою їх перепродажу з прибутком. Крім того, якщо у американських фахівців мова йде про їхні заробітки, то в Європі - це трансферні контракти купівлі-продажу футболістів, а їхні заробітки значно нижче витрат на пальне.

Важке фінансове становище і в шведському футболі. Єдиною професійної футбольної командою Швеції як і раніше залишається футбольний клуб "Гетеборг". Його продовжує спонсорувати концерн з виробництва харчових продуктів "ІСА". Інший шведський футбольний клуб "Мальме" змушений рекомендувати своїм гравцям робочі місця з роботою на півставки. Положення інших клубів ще гірше, але ж шведська збірна була третьою на чемпіонаті світу з футболу (1994р.).

Однак незважаючи на складне фінансове становище, у багатьох провідних країнах світу саме на футбол припадає основна частка спонсорських грошей.

Жоден інший вид професійного спорту не залежить так від спонсорів, як велоспорт. Це видно також з назв команд - "Панасонік / Айзостар", "Пі-Ді-Ем" (Нідерланди); "Ойл Драйв Рент", "Парі-Руба", "Лото" (Бельгія); "Рейнольдс", "Тека", "Бі-Ейч", "КЕЛМІ" (Іспанія); "Атала Офмета", "Каррера", "Дель Тонго" (Італія); "Фагор", "РМО", "Тошиба" (Франція); "Персі Біл-тон" (Великобританія); "Севен-Ілевен" (США) і ін. Команди, як правило, носять ім'я спонсора. Так, команда, складена з найкращих велогонщиків колишнього СРСР, на початку 90-х років носила назву "Альфа Люм" - другого за величиною європейського концерну з виробництва алюмінієвих конструкцій. На думку президента цієї компанії М. Бруски, створення велокоманди "Альфа Люм" дозволило йому рекламувати свою продукцію під час гонок, коли його гонщики - носії реклами крутять педалі, коли їх показують по телебаченню і пишуть про них у газетах. "Радянські професіонали - діти перебудови" - це гасло стало одним з кращих в рекламі "Альфа Люм". Виступаючи в гонці "Іспанська Вуельта", наші велосипедисти крім реклами "Альфа Люм" мали на спині і грудях напис "Бруски систем", так як М. Бруски відкрив в Іспанії кілька заводів, об'єднаних в компанію "Бруски систем".

Італійську команду "Каррера" містить однойменна фабрика одягу, американську "Севен-Ілевен" субсидувала корпорація супермаркетів, а італійську команду "Аморе-віта" ("Любов і життя") опікувалося благодійне бюро з Ватикану. За даними преси, спонсори вкладають в команди велогонщиків від 1 до 7 млн доларів в рік. У сезоні 1991 року найбільший бюджет був у іспанської команди "Банести" - 5 млн доларів. До речі, в її складі були два найбільш високооплачуваних в той час гонщика: П. Дельгадо - 1,1 млн і Т. Індурайн - 600 тис. доларів; Д. Конишев отримував в 1990 році в "Альфа Люм" 80 тис. доларів.

У велоспорті на відміну від футболу немає великої продажу квитків на трибуни. Дохід до спонсорів повертається побічно - через рекламу. Не випадково менеджери професійного спорту називають цю сферу НЕ спонсорської, а рекламно-спонсорської діяльністю.

Істотною відмінністю від США є також переважання в європейських країнах корпоративної форми володіння професійними командами. Так, більшість футбольних та інших клубів в ряді європейських країн належать великим корпораціям. У той же час, наприклад, НФЛ в США забороняє пряме або опосередковане володіння командами тієї чи іншої корпорацією. Там команда - власність приватного власника, який може бути власником корпорації, або групи власників.

Слід також відзначити різні підходи в Європі і США до принципів комплектування команд. У різних європейських країнах принципи поповнення професійних команд різні.

Європейський професійний спорт відрізняється від американського значно більшою інтернаціоналізацією. Тривалий час американський професійний спорт розвивався практично в повній ізоляції від зовнішнього світу. Як відомо, перші спортсмени-іноземці з'явилися в НХЛ на початку 60-х років. Потім і НБА відкрила двері для баскетболістів з Європи і Африки. Сьогодні цієї ж політики "відкритих дверей" дотримуються і більш консервативні НФЛ і головні бейсбольні ліги. Однак незважаючи на активізацію в 80-90-ті роки процесу інтернаціоналізації в діях професійних ліг Америки, його важко порівняти з подіями, що відбуваються в професійному спорті Європи. По-перше, цей процес в Європі набагато глибше. Мова йде не про гру окремих спортсменів-іноземців в лігах тієї чи іншої країни, а про створення європейських ліг, зокрема Євроліги з баскетболу та хокею. По-друге, цей процес після "справи Босмана" знайшов правову основу: для країн - членів ЄС зняті обмеження в кількості іноземців, які виступають в футбольних клубах. Це стосується і інших видів спорту. Крім того, міжнародні федерації з видів спорту надають більший вплив на європейський спорт. По-третє, цей

процес поширюється і на систему підготовки спортсменів-професіоналів, оскільки в багатьох командах і видах спорту працюють тренери з різних країн світу.

На відміну від професійного спорту США багато професійних ліги в різних європейських країнах надають величезного значення підготовці тренерів, а в окремих з них тренер не має права працювати з командою без отримання ліцензії. Така ситуація в Бундеслізі Німецького футбольного союзу (ДФБ), яка видає тренерам з футболу ліцензії класу "В", класу "А" і викладача з футболу. Тренери з ліцензією класу "В" приймаються на роботу в клуби не вище другого аматорського дивізіону. Для роботи у вищому аматорському дивізіоні тренеру необхідно отримати ліцензію класу "А", а для роботи з професійними командами залучаються тільки тренери-викладачі, що футболу. Це положення поширюється і на земельні футбольні федерації.

Зупинимося на підготовці футбольних тренерів в ДФБ, як найбільш характерною для багатьох європейських країн. Підготовка тренерів з ліцензією класу "В" передана ДФБ до компетенції земельних федерацій футболу. Кожна земельна федерація футболу проводить свої курси навчання тренерів. Курс підготовки тренерів з ліцензією класу "В" становить 120 годин і складається з 3 однотижневих етапів навчання. Курси для тренерів з ліцензією класу "А" і іспити проводяться самим ДФБ та їх тривалість складає 4 тижні. Для отримання кваліфікації та диплома викладача з футболу кожен кандидат, який вже має ліцензії класу "В" і класу "А", повинен закінчити 6-місячні курси у вищій спортивній школі в Кельні, скласти іспити і отримати диплом-сертифікат. Основний акцент в підготовці тренерів викладачів спрямований на наступні аспекти навчання: методи тренування, педагогічне керівництво, психологічна частина, теорія і практика футболу. Оскільки тактика футболу і методи тренування постійно розвиваються, ДФБ приділяє багато уваги підвищенню кваліфікації футбольних тренерів. Щорічно тренери-викладачі з футболу, в першу чергу працюють з професійними командами, збираються на

спеціальну нараду, на якому обговорюють актуальні питання підготовки футболістів і тренерів.

Аналогічна система підготовки в ДБФ і для суддів. Всі 144 судді зі списків ДБФ і 66 бічних суддів є любителями, і суддівство для них - не професія, хоча вони отримують щомісячну зарплату.

Особливості розвитку професійного спорту в Європі по-різному проявляються в кожній європейській країні і по окремих видах спорту.

ВИСНОВКИ

Вивчаючи різні аспекти управління сферою фізичного виховання і спорту, недоцільно обійти увагою міжнародний спортивний рух. В умовах, коли Україна стала рівноправним членом різних міжнародних спортивних об'єднань, репрезентує свої команди в Олімпійських іграх, чемпіонатах Світу і Європи, інших змаганнях майбутні фахівці повинні знати про те, які організації мають статус міжнародних спортивних, з чого складаються їх цільові настанови та функціональні області.

Спираючись на знання, отримані при вивченні попередніх розділів, розглянемо загальну характеристику міжнародного спортивного руху на сучасному етапі, а також структурну побудову та діяльність найбільших міжнародних спортивних організацій.

Усі міжнародні спортивні об'єднання відносяться до категорії неурядових, тобто громадських організацій. Членами їх є національні і спортивні організації, в деяких випадках - міжнародні об'єднання (наприклад, асамблея міжнародних спортивних федерацій), а також окремі особи.

Сучасність внесла значні корективи у міжнародний рух стосовно професійного спорту. Відбулася ґрунтовна переоцінка його ролі та місця в сучасному суспільстві.

У зв'язку зі створенням міжнародних спортивних організацій у професійному спорті та допуском професіоналів до участі в Олімпійських іграх, професійний спорт не тільки юридично, але й фактично стає невід'ємною складовою частиною міжнародного спортивного руху.

Розділ містить інформацію щодо загальної характеристики міжнародного спортивного руху на сучасному етапі. Процес утворення міжнародних спортивних організацій розширення міжнародного спортивного руху триває і сьогодні. У розділі мова йшла про міжнародні спортивні організації, що мають досить давню історію, традиції, цілі і завдання

діяльності. Особлива увага приділена міжнародним організаціям, які розвивають види спорту, фізичне виховання і «спорт для всіх».

У 80-ті роки відбулася серйозна переоцінка ролі та місця спорту в сучасному суспільстві. Змінилися ставлення міжнародних і національних спортивних організацій до спорту, погляди на концепції аматорства і професіоналізму, а також на поняття "любитель" і "професіонал". МОК виступив за допуск професійних спортсменів до Олімпійських ігор в таких видах спорту, як футбол, хокей, теніс, баскетбол, легка атлетика, кінний спорт, фігурне катання. Багато країн колишньої соціалістичної співдружності, негативно ставилися до розвитку професійного спорту, в кінці 80-х років почали розвивати його окремі види.

Ставлення держави до розвитку професійного спорту в багатьох країнах було більш складним і неоднозначним, ніж ставлення до спорту взагалі. Воно складалося під впливом спочатку англійської, а потім олімпійської концепції "аматорства". Практично до середини 70-х років в більшості країн світу спостерігалася негативне ставлення до професійного спорту. Таке ставлення підтримувалося урядами багатьох країн і перш за все країн колишньої соціалістичної співдружності.

У другій половині 70-х років процес комерціалізації спорту заявив про себе більш активно, а в 80-і роки став незворотним. Ставлення до професійного спорту почало змінюватися. Рішення МОК щодо допуску до Олімпійських ігор професійних спортсменів остаточно змінило ставлення до нього, в першу чергу, колишнього СРСР і східноєвропейських країн.

Історично склалися три моделі професійного спорту - американська, європейська і, в якійсь мірі, своєрідна азіатсько-латиноамериканська. Величезний вплив на організаційну структуру всіх професійних видів спорту, зокрема ігрових, надав професійний бейсбол. Американські фахівці вважають, що модель його організації пояснює організаційну сутність всього професійного спорту. Оскільки професійні ліги є самостійними організаціями,

багато хто з них мають істотні відмінності, незважаючи на однаковий характер інтересів і наявність загальних проблем.

Цей напрямок розвитку спорту повністю залежить від ситуації, що склалася в міжнародному та американському професійному спорті. У вкрай складному становищі опинилися види спорту, в яких в зарубіжних країнах функціонують великі професійні ліги (наприклад, баскетбол, хокей) або існує система змагань, в яких беруть участь команди авторитетних і мають потужну фінансову базу спортивних клубів (наприклад, велосипедний спорт).

У цих видах спорту за короткий час стався інтенсивний відтік найсильніших спортсменів за кордон, різке ослаблення клубних команд, зниження якості національних чемпіонатів і, як наслідок, втрата інтересу до розвитку даних видів спорту як у державних структур, об'єктивно не бачать перспектив у збірних команд в боротьбі за призові місця на чемпіонатах Європи і світу, Олімпійських іграх, так і з боку внутрішніх спонсорів, засобів масової інформації, глядачів. Ситуація, що склалася в цих видах спорту, в основному носить об'єктивний характер.

На жаль, ігрові види, які в Україні могли б розвиватися як професійні (хокей і баскетбол), є одними з найбільш популярних професійних видів спорту США. На початку 90-х років НХЛ і НБА легко вийшли на ринок гравців Росії і України і залучили до своїх клубів більшість найсильніших спортсменів, а також талановитої молоді. Багато гравців, які не здатні за рівнем своєї майстерності потрапити в клуби НБА та НХЛ, виявилися в різних професійних і напівпрофесійних європейських командах.

Певну самостійність в цьому плані проявили організації, які керували розвитком футболу в Україні - Федерація футболу України. Ще на початку 90-х років в Україні були сформовані професійні футбольні ліги, зроблені спроби побудувати роботу з розвитку цих ліг, спираючись на передовий зарубіжний досвід. Здавалося, для цього були достатні передумови: величезна популярність цього виду спорту, велика кількість команд різних рівнів, наявність розгалуженої мережі стадіонів та навчально-спортивних баз,

наявність безлічі шкіл підготовки резерву, багаті традиції вітчизняного футболу, велика кількість кваліфікованих тренерів, традиційно зацікавлене ставлення керівників держави і регіонів до розвитку цього виду спорту та ін.

На відміну від американського спорту, в якому чітко простежується грань між аматорським і професійним спортом, в Європі такого "вододілу" не спостерігається. Національні федерації по ряду видів спорту об'єднують і любителів, і професіоналів. Великий вплив на них чинять міжнародні спортивні організації.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев С.В. Международное спортивное право / С.В.Алексеев,- М.: ЮНИТИ, 2008. - 894с.
2. Вавилов Ю.Н., Лаптев А.П. Особенности подготовки профессиональных спортсменов //Теория и практика физ. культуры.-1990-№6-С.34-36
3. Гордон Р. Мика Хаккинен // Спорт-экспрес-1998 - №12 – С.130-135
4. Гуськов С.И. Голубой монстр. – М.: Мысль, 1986 – 222с.
5. Гуськов С.И. Любитель или профессионал? – М.: Знание, 1988 – 94 с.
6. Дутчак М.В. Спорт для всіх у світовому контексті /М.В.Дутчак. - К.: Олімпійська література, 2007. - 111с.
7. Жуляев В.М. Международное физкультурно-оздоровительное движение «Спорт для всех» /В.МЖуляев, ВД.Левицкий, ДДимитракис // Наука в олимпийском спорте. - 2000. - Спец. вып. - С.41-47.
8. Матвеев Л.П. Основы общей теории спорта и системы подготовки спортсменов. – Киев: Олимпийская литература, 1999-318 с.
9. Международная хартия физического воспитания и спорта// Наука в олимпийском спорте. -2001. -№3. - С.102-106.
10. МОК и международные спортивные объединения: справочник/ сост. Романов А.О. - М.: ФИС, 1979. - 262с.
11. Мудрик В.І. Спеціальні Олімпіади. Special Olympics /В.І.Мудрик.- К.: Нора-прінт, 2001. - 52 с.
12. Олімпійська хартія /Міжнародний олімпійський комітетК.Юлімпійська література, 1998. - 96с.
13. Платонов В.Н. Олимпийский спорт: учебник /В.Н.Платонов, С.И.Гуськов. Кн. 1. - Киев: Олимпийская литература, 1994. - 496с.
14. Платонов В.Н., Гуськов С.И. Олимпийский спорт. В 2-х т. – К.: Олимпийская литература, 1997. – Т.1. – 495 с.
15. Платонов В.Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте – К.: Олимпийская литература, 1997 – 584 с.

16. Резин М. Полвека назад. – М.: Физкультура и спорт, 1963 – 96 с.
17. Романов А.О. Международное спортивное движение / А. О.Романов. - М.:ФиС, 1973. - 256с.
18. Рыжков Д. НБА: вчера и сегодня // Профи.-М.: Физкультура и спорт. – 1990 – С.175-256.
19. Ряшенцев Н., Логофет Г, Как работают профессионалы // Спорт за рубежом. – 1989 - № 21-С. 12-15.
- 20.Кондрашова Н. Большой спорт за рубежом // Тренер.- 1993. - №1-С.32-33
21. Кончев С., Цветков П. Корпорация “Спорт”-София, 1984 -258с.
22. Серебряков А.В., Пономарев Н.И. Социология спорта в США на службе капитализма. – М.: Физкультура и спорт, 1987 – 223 с.
23. Симонич В. Карамболь // Наука и жизнь – 1990 - № 1 – С. 140-141
24. Современная система спортивной подготовки / Под ред. Ф.П. Суслова, В.Л. Сыча, Б.Н. Шустина. –М.: СААМ, 1995 – 445 с.
25. Столбов В.В. История физической культуры. -М.: Просвещение, 1989 – 288 с.
26. Сэндман Й. Право на кий. – К.: Олимпийская литература – 1999 – 196 с.
27. Хемпек К. Рекламодатели, спонсоры, телекомпании и спортивный маркетинг: Пер. с англ. // Зарубежный спорт: менеджмент, маркетинг. – 1992. – Вып. 1-2.-С. 23-24.
28. Чемберлен У. Шоу Д. Уилт//Профи. – М.: Физкультура и спорт, 1990 – С.5-174.
29. Энциклопедия мирового футбола. Кубок европейских чемпионов. – Севастополь: Рідне слово, 1997-383с.
- 30 Эрран Х.Э. Бейсбол – М.: Физкультура и спорт – 1988-176 с.
31. Barrett J. (ed.) TF world of tennis. 1998 – London.1998.
32. Bourg J-F. Analyze Du sport. – Pari,1998-380p.
33. Holt R. Sport and ociety in Modern France – Connectirnt: Arehon Book, 1981-256 p.

34. Korcek F. Ako pracuju profesionali Inter Milano //Trener. – 1990 – N 5 – S 260-262
35. National Hockey League By-Laws. – N.Y. : NHL, 1988
36. Palme M. Golt. – Barselona, 1995 – 160 p.
37. Rihm D. The games of golf. – N.Y., 1990-98p/
38. Robinon N. Nacy Lopez: Wonder Woman of Golf – Chicago, 1979-42 p.
40. Sage G. (ed). Poer and ideology in American sport – Champaign, ill.: Human Kinetics, 1990.